

Міністерство освіти і науки України
Державний заклад
«ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені К. Д.
УШІНСЬКОГО»

ЄРМАКОВА СВІТЛАНА СТАНІСЛАВІВНА

УДК 378.937+378.126+378.14+372.22

**ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ МОНІТОРИНГУ
ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ
ВИЩИХ ТЕХНІЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ**

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Автореферат

на здобуття наукового ступеня
доктора педагогічних наук

Одеса – 2013

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Державному закладі «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», Міністерство освіти і науки України.

Науковий консультант – доктор педагогічних наук, професор

Кічук Надія Василівна,

Ізмаїльський державний гуманітарний університет,
завідувач кафедри загальної і соціальної педагогіки
та початкової освіти.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор,

член-кореспондент НАПН України

Кузьмінський Анатолій Іванович,

Черкаський національний університет
імені Богдана Хмельницького, ректор;

доктор педагогічних наук, доцент

Сушенцева Лілія Леонідівна,

Інститут професійно-технічної освіти НАПН України,
завідувач лабораторією змісту
професійної освіти і навчання;

доктор педагогічних наук, професор

Іванченко Євгенія Анатоліївна,

Одеський інститут фінансів
Українського державного університету
фінансів та міжнародної торгівлі,
декан обліково-економічного факультету.

Захист дисертації відбудеться «3» липня 2013р. о 10⁰⁰ на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 41.053.01 при Державному закладі «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», за адресою: 65029, м. Одеса, вул. Ніщинського 1.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» за адресою: 65020 м. Одеса, вул. Старопортофранківська, 36.

Автореферат розісланий 1 червня 2013 року.

Вчений секретар

спеціалізованої вченої ради

О. С. Трифонова

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження зумовлена консолідацією зусиль України в модернізації та гармонізації вищої технічної освіти, головним вектором якої виступає компетентнісна освітня парадигма, що визначає принципово нові підходи до підготовки майбутніх фахівців, зумовлює необхідність докорінної перебудови вітчизняної освітньої системи задля досягнення нових вимірів її якості. Інноваційність як панівний принцип педагогічної системи вищого технічного навчального закладу відображає результати застосування кращих світових досягнень. Передумовою продуктивності його реалізації у сучасних складних соціально-економічних умовах є відповідність особистісно-професійного рівня викладачів вищих навчальних закладів вимогам часу.

Аналіз наукового фонду із проблематики загальної та професійної педагогіки дозволив констатувати, що вченими загалом зосереджено значну увагу на глибинному скарбі ідеї «освіта впродовж життя» щодо професійної підготовки майбутніх фахівців. Вивчено освітній моніторинг як інструмент управління якістю навчального процесу в таких аспектах: конкретизація проблемного поля педагогічного моніторингу як науково-практичного феномена (М. Загірняк, В. Кальней, В. Кремень, С. Подмазкін, С. Шишов та ін.); дослідження моніторингу успішності й ефективності навчального процесу (А. Дахін, Л. Туркіна); аналіз системи моніторингових досліджень в управлінні освітніми закладами (Т. Лукіна, З. Рядова, П. Семиволос, М. Туберезова, І. Трубіна та ін.); моніторинг діяльності суб'єктів та об'єктів освітнього процесу (Г. Єльнікова, П. Матвієнко та ін.).

Водночас виникає необхідність переосмислення цілей і сутності професійної підготовки саме майбутніх викладачів вищих технічних навчальних закладів та її моніторингу як змістового якісного ядра підготовки, що сприяло б, у свою чергу, створенню базового етапу професійної підготовки майбутніх викладачів вищих технічних навчальних закладів.

Аналіз наукових досліджень, у яких вивчались окремі питання моніторингу професійної підготовки майбутніх викладачів вищої школи, дозволяють окреслити такі його напрями: контроль якості підготовки спеціалістів у вищому навчальному закладі (З. Жуковська); оцінка якості навчального процесу у вищому технічному навчальному закладі (В. Мізинцев); організація процесу оцінювання якості підготовки фахівця (А. Чистопалова); формування вмінь педагогічного проектування в освітньому процесі (М. Виноградська); окрему групу проведених досліджень складають ті, що базуються на ідеї проектування, а саме: системи освітнього моніторингу якості (І. Гальмукова), системи формування технологічної культури викладача (Н. Максимова), освітньої програми сучасного вищого технічного навчального закладу (А. Галицьких), дослідницької діяльності викладача в системі особистісно зорієнтованого навчання у вищому технічному навчальному закладі (Г. Глебова), навчального процесу як базового у професійній діяльності викладача вищої школи (Г. Монархова) та ін.

Зауважимо, що питання змісту суто інженерної освіти і підготовки викладачів у вищому технічному навчальному закладі перебувають у фокусі дослідницької уваги здебільшого зарубіжних науковців: З. Пудловський, П. Дарвалл (Австралія), А. Мелецинек (Австрія), Ж. Мартіна (Франція), А. Майоров, Л. Сахарчук, Н. Селезневі, А. Сотов, А. Субетто та ін (Росія) тощо. Останнім часом окремі аспекти цієї проблеми актуалізовано і в дослідженнях вітчизняних науковців (А. Величко, В. Іваненко, А. Ясев, О. Кириленко, Л. Климашевський, В. Британ, О. Потап, А. Рожков та ін.), де, зокрема висвітлено наукове осмислення безперервної університетської підготовки майбутнього викладача вищого технічного навчального закладу в межах підсистеми «спеціаліст – магістрант – аспірант».

Натомість у проведених дослідженнях професійна підготовка майбутнього викладача вищого технічного навчального закладу вбачається лише як проект і розглядається здебільшого як процес довготривалого становлення фахівця, а орієнтація на процес та результат цієї підготовки в суто діяльнісному вимірі ще й досі залишається поза увагою науковців. Аналіз наукової літератури з проблеми моніторингу професійної підготовки майбутніх викладачів-науковців та узагальнення практики діяльності вищих технічних навчальних закладів переконливо свідчать про наявність суперечностей, що склалися між:

- соціальним замовленням на підготовку викладачів, здатних професійно реалізовувати особистісно-фахові функції відповідно до потреб розвитку сучасної вищої технічної школи та станом чинної системи професійної підготовки викладачів для вищих технічних навчальних закладів;

- необхідністю подолання фрагментарності щодо сутності і структури моніторингу системи професійної підготовки майбутніх викладачів та потребою глибокого обґрунтування педагогічних вимірювань у професійній підготовці майбутніх викладачів вищого технічного навчального закладу;

- соціально-педагогічними потребами євроінтеграції вітчизняних вишів щодо розроблення якісно нових концептуальних підходів до професійної підготовки викладачів вищих шкіл на засадах ступеневості за студентоцентрированными технологіями і недостатньо повним науковим уявленням про систему моніторингу професійної підготовки викладача вищого технічного навчального закладу.

З огляду на зазначене й було визначено тему дослідження: **«Теоретико-методичні засади моніторингу професійної підготовки майбутніх викладачів вищих технічних навчальних закладів».**

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Тема дослідження виконана згідно з науковою темою кафедри педагогіки «Професійно-педагогічні засади підготовки фахівців» (№0105U000190), що входить до тематичного плану науково-дослідної роботи Державного закладу

«Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського». Автором досліджувалася проблема моніторингу професійної підготовки майбутніх викладачів вищих технічних навчальних закладів.

Тему дисертаційного дослідження затверджено вченою радою Південноукраїнського державного педагогічного університету імені К.Д. Ушинського (протокол №11 від 29.06. 2006 р.) та узгоджено Міжвідомчою радою АПН з координації наукових досліджень у галузі педагогіки та психології в Україні (протокол № 7 від 26.09. 2006р.).

Мета дослідження полягає в науково-теоретичному обґрунтуванні та апробації моніторингу професійної підготовки майбутніх викладачів вищих технічних навчальних закладів як педагогічної системи в умовах ступеневої освіти у вищому технічному навчальному закладі.

Завдання дослідження:

1. Науково обґрунтувати теоретико-методологічні концепти моніторингу професійної підготовки майбутніх викладачів вищих технічних навчальних закладів; з'ясувати особливості цієї підготовки у контексті євроінтеграційних процесів; уточнити сутність понять «моніторинг професійної підготовки фахівців», «моніторинг професійної підготовки майбутніх викладачів вищих технічних навчальних закладів».

2. Розкрити сутність та структурно-компонентний склад феномена «моніторинг професійної підготовки майбутніх викладачів вищих технічних навчальних закладів».

3. Визначити критерії, показники, ознаки вияву та схарактеризувати рівні готовності майбутніх викладачів вищих технічних навчальних закладів до професійної діяльності.

4. Дослідити стан готовності майбутніх викладачів вищих технічних навчальних закладів до професійної діяльності як результату їхньої підготовки.

5. Визначити інструментально-проективну модель моніторингової технології професійної підготовки майбутніх викладачів вищих технічних навчальних закладів.

6. Обґрунтувати педагогічні умови як змістове ядро інструментально-проективної моделі експериментальної моніторингової технології професійної підготовки та розробити методику її втілення у ступеневу технічну освіту майбутніх викладачів вищих технічних навчальних закладів.

7. З'ясувати та експериментально перевірити ефективність експериментальної моніторингової технології професійної підготовки майбутніх викладачів вищих технічних навчальних закладів.

8. Розробити методичний комплекс для майбутніх викладачів вищих технічних навчальних закладів, що базується на диференціації їхньої здатності до особистісно-професійного зростання.

Об'єкт дослідження – професійно-педагогічна підготовка майбутніх викладачів вищих технічних навчальних закладів.

Предмет дослідження – моніторинг як інструмент управління якісною професійною підготовкою майбутніх викладачів вищих технічних навчальних закладів.

Провідні гіпотетичні положення, що визначають концептуальний підхід до розв'язання проблеми дослідження:

– моніторинг професійної підготовки майбутніх викладачів вищих технічних навчальних закладів набуває системності і цілеспрямованості, якщо таке педагогічне явище, як професійна підготовка майбутнього викладача, вивчається не в ракурсі параметра «модель контролю якості», а за виміром «модель забезпечення якості»;

– у реальному навчально-виховному процесі вищого технічного навчального закладу зміна параметрів забезпечується за рахунок поетапного розгортання моніторингової технології (пропедевтичний – спеціалізація фахівця як інженера; основний – магістратура; завершальний – аспірантура);

– за предметом оцінювання технологія професійної підготовки майбутніх викладачів вищого технічного навчального закладу стає продуктивною в результаті, з одного боку, набуття комплексного характеру через реалізацію сукупності педагогічних умов (забезпечення диверсифікації професійної готовності конкурентоздатного викладача вищого технічного навчального закладу; провайдинг педагогічних інновацій у процесі формування готовності майбутніх викладачів до професійної діяльності; використання інтегративних дидактичних засобів випереджувальної професійної підготовки творчої індивідуальності майбутнього викладача вищих технічних навчальних закладів; організація позитивного спілкування у підсистемі «викладач-науковець – майбутній викладач» як домінанта запровадження у вищій технічній навчальній заклад коуч-педагогіки), а з іншого – спрямованості на результат завдяки побудові цього процесу на основі єдності принципів дидактичної інтеграції, лін-освіти, індивідуального освітнього маршруту та кайдзен-спрямованості;

– розроблення та впровадження моніторингової технології професійної підготовки майбутніх викладачів вищих технічних навчальних закладів, як організаційно-методичного алгоритму стає ефективним, якщо функціональні компоненти (діагностувальний, мобілізуючий, розвивальний, виховний, оцінний) і структурні складові (мотиваційний, когнітивний, операційний, особистісно-вольовий, результативний) утворюють цілісність за метою та послідовністю їх функціонування;

– оцінювання динаміки процесу готовності майбутніх викладачів вищої технічної школи до професійної діяльності здійснюється завдяки науково обґрунтованій сукупності критеріїв, показників та ознак вияву, що забезпечує об'єктивність у визначенні рівневої характеристики особистісно-професійного розвитку майбутнього викладача у процесі професійної підготовки у вищому технічному навчальному закладі;

– упровадження експериментальної системи засобів вивчення базових параметрів професійної підготовки майбутнього викладача вищого технічного навчального закладу зумовлює правомірність трактування моніторингу професійної підготовки як парадигми особистісно-професійного розвитку майбутнього фахівця.

Концепція дослідження. Стратегія розгортання процесу дослідження моніторингу професійної підготовки майбутнього викладача вищого технічного навчального закладу заснована на трьох взаємопов'язаних концептах:

Методологічний концепт відтворює взаємозв'язок і взаємодію наукових підходів (особистісно зорієнтованого, особистісно-діяльнісного, системного) до вивчення проблеми моніторингу професійної підготовки майбутніх викладачів, домінантою яких є компетентнісна парадигма, що дозволяє виробити системне загальне наукове уявлення про професійну підготовку майбутніх викладачів вищих технічних навчальних закладів з огляду на тлумачення компетентнісних ключових рескриптів («знання в дії», «знання способів діяльності», «процедурні знання»).

Теоретичний концепт визначив сукупність вихідних параметрів, дефініцій, оцінок, без яких неможливе наукове пояснення своєрідності моніторингу професійної підготовки, його специфічних функцій та характеристик. Сутність і теоретичні засади моніторингового супроводу професійної підготовки майбутніх викладачів вищих технічних навчальних закладів розкриваються через тріаду характеристик навчально-професійної діяльності (мета, засоби, результат). На цьому підґрунті визначено теоретичні засади моніторингової парадигми як особливої підсистеми професійної підготовки майбутніх викладачів вищих технічних навчальних закладів.

Технологічний концепт репрезентує моніторинг професійної підготовки як педагогічного інструменту управління продуктивною професійною підготовкою майбутніх викладачів вищих технічних навчальних закладів. Експериментальна моніторингова технологія професійної підготовки майбутніх викладачів вищих технічних навчальних закладів базується на теоретично обґрунтованій сукупності необхідних і достатніх педагогічних умов.

Випереджальна професійна підготовка майбутніх фахівців за рахунок педагогічно виваженого моніторингу професійної підготовки передбачає: оптимізацію організаційно-управлінських структур через мобільність засобів реалізації освітніх функцій, системне впровадження новітніх інформативних технологій, а також ініціювання інтерактивних форм і методів контролю, націленість на допоміжний і водночас випереджальний контроль, зміщення акцентів на кінцевий результат, облік результативності освітнього процесу у вищому технічному навчальному закладі та ощадливе використання його можливостей; це додає рельєфність ознакам відкритості і демократичності вишу.

Дослідно-експериментальна робота проводилася на базі Донецького національного технічного університету, Криворізького технічного університету, Хмельницького національного університету. На різних етапах педагогічного експерименту було залучено 1256 осіб; респондентами виступили студенти (1165 осіб) та викладачі вищих технічних навчальних закладів (91 особа).

Методи дослідження. У процесі дослідження було використано комплекс *теоретичних* та *емпіричних методів дослідження*: з метою визначення поняттєво-категоріального апарату, базових теоретичних положень, порівняння й зіставлення різних наукових позицій щодо досліджуваної проблеми були використані *методи аналізу* (історичний, порівняльний, ретроспективний); для з'ясування структури моніторингу професійної підготовки майбутніх викладачів – емпіричні методи: *прогностичні* (контент-аналіз), *діагностувальні* (анкетування, опитування, тестування), *обсерваційні* (педагогічне спостереження, самоаналіз, самооцінка, рефлексія); для виявлення ефективності моніторингової технології процесу професійної підготовки майбутніх викладачів вищих навчальних закладів – *педагогічний експеримент*; для узагальнення емпіричних даних, перевірки робочих гіпотез і достовірності результатів експерименту, виявлення тенденцій і закономірностей їх змінювання застосовувалися *методи математичної статистики* (статистичне опрацювання даних і графічна презентація результатів відбувалися через застосування статистичних програм SPSS (версія 13.0) та Excel).

Наукова новизна одержаних результатів: *уперше* визначено та обґрунтовано: *на теоретичному рівні*

– концептуальний підхід до моніторингу професійної підготовки майбутніх викладачів вищих технічних навчальних закладів, що враховує особливості, з одного боку, випереджальної підготовки майбутнього викладача вищого технічного навчального закладу в межах педагогічного процесу, де вирішального значення набуває особистісно зорієнтований вплив навчально-виховного середовища, а, з іншого – єдності зовнішньої (науково-педагогічної) та внутрішньої (навчально-пізнавальної) діяльності суб'єктів, що пояснює залежність ефективності моніторингу професійної підготовки фахівців як від якості професійної діяльності викладача-науковця, так і власної навчально-професійної активності суб'єкта навчання у виші;

– критерії, показники, ознаки вияву та рівні готовності майбутнього викладача до професійної діяльності як результату його професійної підготовки у вищому технічному навчальному закладі;

– сутність і структуру моніторингу професійної підготовки майбутніх викладачів вищих технічних навчальних закладів;

– принципи моніторингової технології випереджальної професійної підготовки майбутніх викладачів вищих технічних навчальних закладів в умовах означеного закладу (дидактична інтеграція, лін-освіта, інтерактивний освітній маршрут, кайдзен-спрямованість);

на організаційно-педагогічному рівні – в логіці неперервної технічної освіти майбутнього викладача вищого технічного навчального закладу визначено:

– педагогічні умови реалізації моніторингової технології формування готовності майбутніх викладачів вищих технічних навчальних закладів до професійної діяльності (забезпечення диверсифікації професійної готовності конкурентоспроможного викладача вищого технічного навчального закладу; провайдинг педагогічних інновацій у процесі формування готовності майбутніх викладачів до професійної діяльності; використання інтегративних дидактичних засобів випереджувальної професійної підготовки творчої індивідуальності майбутнього викладача вищих технічних навчальних закладів; організація позитивного спілкування у підсистемі «викладач-науковець – майбутній викладач» як домінанти запровадження у вищий технічний навчальний заклад коуч-педагогіки);

– сукупність засобів, що визначають продуктивність моніторингової технології професійної підготовки майбутніх викладачів у вищому технічному навчальному закладі: педагогічні засоби моніторингу професійної підготовки майбутніх викладачів вищих технічних навчальних закладів; стратегія розгортання формувального впливу сучасної вищої технічної освіти на процес формування готовності майбутнього викладача вищого технічного навчального закладу до професійної діяльності;

на методичному рівні – окреслено модифікацію методики формування готовності майбутніх викладачів вищих технічних навчальних закладів з урахуванням нерівномірного розвитку відповідних компонентів означеної особистісно-професійної якості; обґрунтовано й експериментально апробовано інструментально-проективну модель експериментальної моніторингової технології професійної підготовки майбутніх викладачів вищих технічних навчальних закладів, де системоутворювальними виступили особистісно зорієнтований, особистісно-діяльнісний та системний підходи, а змістово-процесуальні аспекти визначала ідея «освіта – наука – виробництво»;

уточнено науковий статус понять «моніторинг професійної підготовки фахівців», «моніторинг професійної підготовки майбутніх викладачів вищих технічних навчальних закладів»;

набули подальшого розвитку положення щодо ключових компетентнісних дескрипторів «знання в дії», «знання способів діяльності», «процедурні знання» як параметри моніторингу професійної підготовки майбутнього фахівця вищої технічної школи; професіограма викладача вищої школи.

Практичне значення одержаних результатів дослідження полягає в розробці діагностувального інструментарію визначення рівнів готовності майбутнього викладача вищого технічного навчального закладу до професійної діяльності; модифікації методики дослідження процесу готовності студентів магістратури до професійної діяльності відповідно до специфіки діяльності викладача вищого технічного навчального закладу; укладанні навчально-методичного комплексу, що складають елективні навчальні курси та інтерактивні форми організації навчального процесу («Першооснови кайдзен-педагогіки», «Педагогічний коучинг в аспектах моніторингових технологій», «Тренінг професійно зорієнтованої риторики», самостійна робота, участь у проблемних групах) – спеціалізація майбутніх фахівців; «Актуальні проблеми кайдзен-педагогіки», «Педагогічний коучинг: шляхи і засоби запровадження у ВТНЗ», «Провайдинг педагогічних інновацій», педагогічна лабораторія, науково-дослідна робота – магістратура; «Інтерактивні форми кайдзен-педагогіки», «Становлення викладача ВТНЗ: педагогічні можливості коучинг-технології», «Провайдинг педагогічних інновацій як ресурс моніторингового супроводу становлення фахівця», «Тренінг педагогічної толерантності», педагогічна лабораторія, науково-педагогічне стажування, написання кваліфікаційної роботи – аспірантура), що оптимізують професійну підготовку майбутніх викладачів вищих технічних навчальних закладів на засадах особистісно зорієнтованого, особистісно-діяльнісного й системного підходів в умовах неперервної освіти; упровадження в навчально-виховний процес технології моніторингу професійної підготовки майбутніх фахівців, репрезентованої в навчально-методичних та довідкових посібниках («Інтерактивні стратегії професійної підготовки майбутніх викладачів вищих технічних навчальних закладів та педагогічні технології їх реалізації», «Психологія проектної діяльності: навчально-методичний посібник», «Моніторинг в освіті: сучасні технології оцінки педагогічного персоналу», «Довідник з професійно-педагогічної практики майбутнього викладача вищого технічного навчального закладу», «Інтелектуальна власність з основами інноваційного менеджменту» (Розділ III «Інтелектуальна власність у сфері управління вищим технічним навчальним закладом»), що рекомендовано Міністерством освіти і науки України). Розроблений методичний інструментарій може бути корисним у процесі викладання курсу «Педагогіка вищої школи» як інноваційний ресурс реалізації принципу студентоцентризму у вищій технічній школі.

Упровадження результатів дослідження здійснювалось у навчально-виховному процесі Одеського національного політехнічного університету (акт про впровадження № 1002 від 29. 01. 2012 р.), Черкаського державного технологічного університету (акт про впровадження 252/01-11 від 17. 02.2012 р.), Криворізького технічного університету (акт про впровадження № 017 від 09. 02. 2012 р.), Одеської державної академії будівництва та архітектури (акт про впровадження 10/72-40/03 від 23. 02. 2012 р.), Донецького національного технічного університету (акт про впровадження № 06/462 від 15. 03. 2012 р.), Одеської державної академії технічного регулювання та якості (акт про

впровадження №156 від 09.04. 2012 р.), Хмельницького національного університету (акт про впровадження № 002365 від 09. 04. 2012 р.).

Достовірність дослідження забезпечено системністю вихідних методологічних позицій; застосуванням комплексу методів дослідження, адекватних його об'єкту, цілям, завданням і логіці; тривалим характером і можливістю повторення дослідно-експериментальної роботи; кількісним і якісним аналізом емпіричних даних, репрезентативністю об'єму вибірок і статистичною значущістю експериментальних даних, зіставленням отриманих результатів з масовим педагогічним досвідом.

Апробація результатів дослідження. Основні положення й результати дослідження доповідалися на наукових конференціях різного рівня: *міжнародних* («Стратегії якості у промисловості і освіті» (Варна, Болгарія, 2011 р.), «Личностно-ориентированное образование: методология, теория и технология» (Шадринськ, Росія, 2010–2011 рр.), «Научно-методическое обеспечение инновационной деятельности для повышения качества образовательного процесса» (Тула, Росія, 2007 р.), «Проблеми управління освітніми процесами у вищій школі» (Запоріжжя, 2011 р.); «Вища освіта в сучасному суспільстві: шляхи оновлення та засоби реформування» (Одеса, 2011 р.), «Ціннісні пріоритети освіти: виклики XXI століття» (Луганськ, 2011 р.), «Проблеми трансформаційних економік в умовах глобалізації» (Тернопіль, 2011 р.), «Наука и социальные проблемы общества: информация и информационные технологии» (Харків, 2011 р.), «Украина в системе современных цивилизаций: трансформация государства и гражданского общества» (Одеса, 2010 р.), «К. Д. Ушинський і сучасність: пріоритетні напрямки розвитку професійної освіти» (Одеса, 2004 р), «Управління якістю підготовки фахівців» (Одеса, 2004 – 2011 рр.), міжнародному освітньому форумі («Личность в едином образовательном пространстве» (Запоріжжя, 2010 р.); *всеукраїнських* («Дослідження молодих учених у контексті розвитку сучасної науки» (Київ, 2011 р.), «Роль гуманітарного образования в формировании профессионально-технической элиты» (Дніпропетровськ, 2007 р.), «Проблеми підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації фахівців з інтелектуальної власності в Україні» (Київ, 2008р.), «Становлення особистості професіонала: перспективи і розвиток» (Одеса, 2011 р.), «Інформаційні технології в професійній діяльності» (Рівне, 2011 р.)), *всеукраїнських науково-практичних читаннях молодих науковців*, присвячені спадщині К. Д. Ушинського, В. О. Сухомлинського (Одеса, 2004 р.); *міжвузівських* («Правова свідомість молоді в умовах розбудови демократичної держави в Україні» (2006 – 2011рр), «Інформаційно-вимірювальні технології, технічне регулювання та менеджмент якості» (Одеса, 2011 р.), «Інтеграція змісту психолого-педагогічної підготовки майбутніх педагогів» (Євпаторія, 2010 р.), «Актуальні проблеми природничих та гуманітарних наук у дослідженнях молодих вчених «Родзинка-2011» (Черкаси,

2011 р.), «Проблеми гуманізації навчання та виховання у вищому закладі освіти» (Ірпень, 2007 р.) науково практичних конференціях.

Публікації. Основний зміст і результати дослідження висвітлено у 109 публікаціях, із них 102 написані без співавторів, зокрема: 1 одноосібна монографія, 2 розділи в колективних монографіях, 1 навчальний посібник у співавторстві з к. п. н., доц. О. Бадюл (публікація під грифом МОН України, де авторським є розділ III «Інтелектуальна власність у сфері управління вищим технічним навчальним закладом» – 43%), 11 навчально-методичних посібників (2 з яких під грифом МОН України), 14 методичних рекомендацій, 34 статті у фахових виданнях, 34 у наукових збірках і періодичних виданнях, 45 статей і тез у збірниках конференцій.

Особистий внесок автора в роботах у співавторстві полягає у:

– визначенні провідної ролі впливу технологій випереджального розвитку творчої індивідуальності майбутнього фахівця в процесі професійної підготовки у вищому технічному навчальному закладі (співавтор Ю. Михайліна); в оцінці специфіки інтелектуальної власності у сфері управління вищим технічним навчальним закладом через науку, технології, економіку та освітню діяльність як компоненти цілісної системи інноваційної діяльності (співавтор О.Бадюл); уточненні провідних критеріїв продуктивної діяльності викладача вищого технічного навчального закладу (співавтор Н. Вільданова); узагальненні інтегративних характеристик індивідуального іміджу конкурентоспроможної особистості як складової Я-концепції викладача (співавтор З. Курлянд);

– розкритті деяких актуальних проблем соціології освіти, логіки, філософії, щодо феноменології логічних форм наукового мислення і організації сучасної науки, актуалізації основних проблемних питань навчальних курсів для аспірантів вищого технічного навчального закладу з урахуванням сучасних досліджень філософії освіти та теорії і методики професійної підготовки (співавтор П. Задирако); створенні методики підготовки та проведення інтегрованих теоретичних і практичних занять у ВТНЗ, визначенні інтерактивних форм організації виробничого навчання, уточненні методики виконання письмових екзаменаційних (курскових, дипломних, магістерських робіт) (співавтори З. Курлянд, Т. Осипова та ін.); розробці практикуму з курсу «Інтелектуальна власність», практичних завдань і тестів з елективного курсу «Інноваційний менеджмент: управління інтелектуальною власністю», методичних матеріалів до курсу «Педагогічна інноватика» та методики оцінки цінності об'єктів інтелектуальної власності у вищому технічному навчальному закладі (співавтор О. Бадюл);

– систематизації дефініцій тріади «освіта – наука – виробництво» у проблематиці теорії і методики професійної освіти, а саме в уточненні наукового статусу педагогічних понять («корпоративна культура освітнього закладу», «соціальна компетентність спеціаліста», «педагогічний коучинг», «лін-технології», «педагогічна логістика») та визначенні їхньої специфіки

у вищому технічному навчальному закладі (співавтори Г. Балдух, Н. Вільданова, Ю. Михайліна, В. Холод);

– дослідженні проблеми аксіологічних орієнтирів виховання студентської молоді (співавтор Т.Осипова).

Матеріали кандидатської дисертації «Педагогічні умови формування професійно-педагогічних цінностей у майбутніх учителів початкових класів», захищеної у 2003 році, у тексті докторської дисертації не використано.

Структура дисертації. Дисертація складається зі вступу, чотирьох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел (714 найменувань, з них 34 іноземними мовами), додатків. Загальний обсяг дисертації становить 408 сторінок. Робота містить 12 таблиць, 18 рисунків, що займають 6 сторінок основного тексту. Додатки складають окремий том (103 сторінки).

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність дослідження, визначено його об'єкт, предмет, мету, гіпотезу, завдання і методи дослідження, висвітлено провідну ідею концепції, її наукову новизну, практичну значущість, подано відомості щодо апробації, впровадження результатів наукового пошуку, структури дисертаційної роботи.

У першому розділі «**Теоретико-методологічні засади професійної підготовки майбутніх викладачів вищих технічних навчальних закладів**» обґрунтовано стан професійної підготовки викладачів вищих технічних навчальних закладів; визначено вплив європейських соціально-економічних реалій на динаміку інновацій професійної підготовки майбутніх викладачів вищих технічних навчальних закладів в Україні; висвітлено методологічні підходи дослідження процесу професійної підготовки майбутніх викладачів вітчизняних вищих технічних навчальних закладів; конкретизовано науково-понятійний апарат дослідження; здійснено порівняльний аналіз досвіду професійної підготовки майбутніх викладачів вищих технічних навчальних закладів у річищі ідеї створення єдиного європейського освітнього простору.

Аналіз наукових джерел засвідчив, що дослідження стану професійної підготовки викладачів вищих технічних навчальних закладів можливе на кількох рівнях методологічного аналізу: перший – здійснюється на засадах загальнофілософського розуміння проблеми пізнання і самопізнання, де основною домінантою визнано розвиток; другий – аргументується вибором й обґрунтуванням методологічних засад дослідження саме процесу професійної підготовки майбутніх викладачів вищих технічних навчальних закладів, а третій – конкретизується визначенням сукупності методів моніторингового дослідження стану сформованості готовності майбутніх викладачів вищих технічних навчальних закладів до професійної діяльності, що включає розроблення моніторингової технології

професійної підготовки майбутніх викладачів вищих технічних навчальних закладів відповідно до визначених методологічних орієнтирів із урахуванням особливостей їхнього професійного становлення.

У розділі виокремлено провідні підходи дослідження (особистісного зорієнтований, особистісно-діяльнісний, системний), що сприяли поглибленню наукового уявлення про процес професійної підготовки майбутніх викладачів вищих технічних навчальних закладів, у контексті яких, особистість є цінністю, що сама забезпечує професійне зростання, а діяльність фіксується на двох рівнях – діяльності і поведінки, у свою чергу, організація професійної підготовки майбутніх викладачів вищих технічних навчальних закладів – є педагогічною системою; визначено базові методологічні принципи дослідження – дидактичної інтеграції, індивідуального освітнього маршруту, лін-освіти, кайдзен спрямованості.

Ретроспектива процесу зародження та становлення викладацької діяльності, динаміка її розвитку на ґрунті історико-педагогічних досліджень (М. Загірняк, В. Кальней) уможливила виокремлення меж зародження професійної діяльності саме викладача вищого технічного навчального закладу: історичної (розподіл педагогічної діяльності відповідно до суб'єктів навчального простору); громадсько-просвітницької (виникнення вищих навчальних закладів університетського типу, формування науково-педагогічної спільноти); статусної (поява та функціонування вищого технічного навчального закладу, становлення професорсько-викладацького складу, розгортання ідеї методики викладання технічних дисциплін та проведення наукових досліджень); інноваційної (транс'європейська мобільність діяльності вищого технічного навчального закладу). Дослідження витоків зародження професійної підготовки викладачів для вищого технічного навчального закладу дало змогу визначити найбільш суттєві історичні особливості процесу професійної підготовки викладачів для вищих технічних навчальних закладів та окреслити їх прогностичні особливості впливу на розвиток сучасної вищої технічної освіти. А саме: актуалізація та систематизація технічних і педагогічних знань, цілеспрямоване накопичення наукового досвіду; науково-педагогічне стажування (практико-зорієнтована професійна підготовка в межах тріади «освіта – наука – виробництво»); перекваліфікація (удосконалення фундаментальної професійної підготовки). Суттєвим є те, що сьогодні актуалізується конкретизація «покрокової» професійної підготовки майбутніх викладачів вищих технічних навчальних закладів.

Пояснюючи сутність професійної діяльності викладача вищого технічного навчального закладу, науковцями особлива увага приділяється новому «статусу» викладача означеного закладу. Виявлена тенденція знайшла відображення в експериментальних спробах зарубіжних дослідників створити «інноваційний маршрут» професійної підготовки викладача для означеного закладу, здійснених на засадах оновленої структури неперервної професійної підготовки фахівців у вищому технічному навчальному закладі, що дає можливість визначити нові освітні цілі, які висуває зарубіжна і вітчизняна вища технічна освіта до викладача вищого технічного навчального закладу

та схарактеризувати їх у такий спосіб: підготовка до самостійної науково-педагогічної діяльності – спеціалізація; комплексна соціально-економічна, психолого-педагогічна, інформаційно-технологічна підготовка – магістратура; збагачення педагогічної ерудиції, розвиток індивідуального стилю професійно-педагогічної діяльності – аспірантура. Вони, згідно з освітніми цілями, в контексті дослідження набувають певних характеристик, а саме: пропедевтичний – спеціалізація, методологічно-спрямовуючий (основний) – магістратура, творчо-рефлексивний (завершальний) – аспірантура. Проблема продуктивної професійної підготовки майбутніх викладачів для вищого технічного навчального закладу актуалізується саме в межах освітньої програми магістратури.

Зосереджуючись на глибинному скарбі неперервної освіти щодо професійної підготовки майбутніх викладачів вищих технічних навчальних закладів розумілося, що отримані в такий спосіб професійно-педагогічні знання, уміння і навички природним чином складатимуть «безперервний ціннісний потік здобування знань», а навчальний процес буде виконувати функцію прогностичного «виробництва знань», спрямованого на «подвійне випередження» й ощадне використання можливостей освітнього процесу вищого технічного навчального закладу.

У дослідженні доведено, що продуктивність професійної підготовки сучасних фахівців у вищому технічному навчальному закладі безпосередньо пов'язана із вибудовуванням її в межах освітнього бенчмаркінгу, тобто з урахуванням світового досвіду формування ціннісних потоків професійно-профільних та економіко-управлінських знань, що є важливим інструментом системи забезпечення та менеджменту якості, як нового ступеня розвитку вищої технічної освіти.

Вивчення вітчизняного ринку праці дозволило констатувати, що культура соціального діалогу вищої технічної освіти з економікою вимагає від вищого технічного навчального закладу особливої прогностичності, а орієнтація на європейський вибір потребує посилення прозорості освітніх програм, збільшення вимірів зіставлення якісних параметрів, зближення моніторингових процедур. Дослідження «змістового ядра» якості професійної підготовки викладачів для вищів технічного профілю у педагогічній теорії і практиці дозволило визначити новий підхід (відмінний від традиційної логіки професійної підготовки) – безперервну освіту майбутнього фахівця на засадах розрахунковості та ощадного використання можливостей освітнього процесу вищого технічного навчального закладу. Нова структура й економіка зумовлюють докорінно інноваційну структуру новітніх продуктів освіти та видів освітніх послуг, їх високу конкурентоспроможність. Формування інноваційної культури є необхідною складовою підготовки нової формації викладачів вищих технічних навчальних закладів – конкурентоздатних у розробці нових інноваційних продуктів як технічного, так і педагогічного характеру, управлінні інноваційними проектами, акумулюванні досвідом інноваційної діяльності і здійсненні трансферту результатів фундаментальних і прикладних досліджень в освітній процес, економіку, науку та виробництво. У

зв'язку з цим встановлено, що професійна підготовка викладачів для вищих технічних навчальних закладів зобов'язана випереджати час.

У другому розділі «Феноменологія моніторингу в системі якості професійної підготовки майбутніх викладачів вищих технічних навчальних закладів» обґрунтовано специфіку моніторингу професійної підготовки майбутніх викладачів вищих технічних навчальних закладів у сучасному вищому технічному навчальному закладі; уточнено науковий статус понять «моніторинг професійної підготовки фахівців», «моніторинг професійної підготовки майбутніх викладачів вищих технічних навчальних закладів».

Дефінітивний аналіз поняття «моніторинг професійної підготовки майбутніх фахівців» дозволив констатувати, що це багатовимірне явище яке означає процес науково обґрунтованого, безперервного, діагностико-прогностичного «стеження» за станом і розвитком процесу професійної підготовки майбутніх фахівців з метою вибору найбільш продуктивних форм і методів навчання, вдосконалення навчально-методичної і наукової роботи, підвищення рівня професійної майстерності викладачів і результатів професійної підготовки та педагогічної корекції.

Ураховано, що в теорії моніторингу особливе місце посідають питання, пов'язані із різновидом та класифікацією, а саме:

- за галуззю застосування (екологічний, соціальний та ін);
- за способами збирання інформації (моніторинг без вимірювань із застосуванням технології структуризації результатів, моніторинг із фізичним вимірюванням параметрів об'єкта, моніторинг із застосуванням експериментальних досліджень критеріїв або індикаторів, моніторинг з опосередкованим вимірюванням із залученням технологій наукових досліджень);
- за орієнтацією на експертизу освітніх систем (динамічний, конкурентний, порівняльний, комплексний, інформаційний, базовий (фоновий), проблемний, управлінський та ін.);
- за сферами проведення (демографічний, освітній та ін.).

Доведено плідність трансформування ідеї «моніторингу» від більш загального – («перевірка та облік знань студентів»), кількісного – («оцінка знань і вмінь») – до більш прозорого – «контроль і облік знань і вмінь» і діагностувального – «вимірювання рівня досягнення студентів освітнього стандарту» і до сучасних понять – «діагностика якості освіти», «освітній моніторинг», «експертиза якості освіти» і, нарешті, «кваліметричний». Сутність моніторингу характеризують здебільшого такі поняття: система спостереження, аналіз прогнозування, діагностика стану об'єкта або процесу, експертиза, вимірювальна педагогічна інформація та ін.

Вивчення проблематики моніторингу професійної підготовки майбутніх викладачів у вищому технічному навчальному закладі в контексті європейського виміру здійснювалося в історичному, структурному, функціональному, комунікативному, інформаційному, управлінському

аспектах, що актуалізувало визначення важливих детермінант моніторингу професійної підготовки, а саме: мета, завдання, мотиви, процедури та функції, порівняння та перевірка.

Модернізація якості професійної підготовки майбутніх фахівців за рахунок педагогічно виваженого моніторингу професійної підготовки передбачає: оптимізацію організаційно-управлінських структур, зміну в технології реалізації освітніх функцій, впровадження інформативних технологій; зміну на інтерактивні форм і методів контролю, націленість на допоміжний, випереджальний контроль, зміщення акцентів на кінцевий результат, облік результативності освітнього процесу вищого технічного навчального закладу та ощадне використання його можливостей, відкритість, демократичність.

З'ясовано, що в тісному взаємозв'язку із поняттями «моніторинг якості освіти», «якість освіти», «продуктивність професійної діяльності» перебуває поняття «стандарт освіти», якому відводиться роль певного еталону. У широкому розумінні стандарт освіти трактується як офіційний документ, який описує норми, правила, вимоги до освіти, та як рівень майстерності в опануванні та застосуванні змісту освіти. Зауважимо, що в Україні відбувається процес становлення і запровадження Державних стандартів освіти як сукупність норм, що визначають вимоги до освітнього, освітньо-кваліфікаційного рівнів. Започаткування стандартів вищої технічної освіти орієнтується на баланс мінімальних вимог і творчості як на рівні «освіта-наука-виробництво», так і на рівні особистості викладача вищого технічного навчального закладу.

З'ясовано, що безперервна технічна освіта є цілісною динамічною соціально-педагогічною системою, менеджмент якості якої вимагає інноваційного підходу. Схарактеризовано якість вхідного продукту вищого технічного навчального закладу, якість навчального процесу у вищій технічній професії і якість його вихідного продукту, який ще розрізняють за якістю освітнього продукту вищого технічного навчального закладу (професійну компетентність випускників) та якістю управління і використання цього продукту урядом.

У результаті вивчення процесу становлення системи контролю якості освіти виокремлено концептуальні передумови виникнення моніторингу (досвід організації збирання статистичної інформації, систематичність проведення статистичних досліджень, осмислення інформаційної, аналітико-оцінної, контролюючої, прогностичної і колекційної функцій управління освітою за мірою його стеження) та визначено залежність процесу реалізації різних видів моніторингу від ступеня розвиненості відповідних систем контролю.

Встановлено, що завдяки наявній специфіці моніторингова система набуває комплексного, цілісного характеру. Так, вимогами моніторингу вважають: об'єктивність отримуваної інформації, системність, порівняння, адекватність, прогностичність, наочність, надійність, гуманістична спрямованість. Основними функціями моніторингу визначено такі: інтеграційна, діагностична, порівняльна, експертна, інформаційна, прагматична, прогностична, контрольна-оцінна, соціальна.

Доведено, що специфічними складовими моніторингу, як інструменту контролю якості професійної підготовки майбутніх викладачів вищих технічних навчальних закладів, є: концептуальні засади і зумовлені ними цілі освітньої діяльності; змістова частина – зміст навчального матеріалу і його структуризація, узгоджена з дидактичною метою; процесуальна частина – власне технологічний процес запровадження: організація навчання, форми і методи діяльності майбутніх фахівців, дидактична система педагога; діагностувальний апарат – параметри, критерії, інструментарій дослідження результатів діяльності, процедури контролю виконання дій; моделі, або способи модифікації моделей реалізації технології, визначені напрямками допустимих трансформацій вищевказаних перших чотирьох компонентів.

Визначено, що впровадження у процес професійної підготовки майбутніх фахівців у вищому технічному навчальному закладі ідеї розрахунковості та ощадності використання можливостей освітнього процесу спрямовано на формування всіх видів професійних умінь майбутнього фахівця в якості набору компетентностей у процесі його професійної підготовки, тобто ключової ідеї лін-освіти.

Встановлено, що лін-освіта нині трактується як галузь професійної педагогіки, що спрямовує підготовку кваліфікованих фахівців за принципом «чітко в термін», на перехід на персоніфіковане навчання та забезпечення впровадження інтегративно-компетентнісної підготовки майбутніх фахівців. Упровадження лін-технологій у процес професійної підготовки фахівців у вищий технічний навчальний заклад – це своєрідні інвестиції як у розвиток інноваційних педагогічних технологій, так і у процес формування майбутніх конкурентоспроможних фахівців. При цьому, моніторинг результативності освітнього процесу передбачає не лише констатацію наявного рівня знань, умінь і навичок, а й їх діагностику та облік, тобто встановлення реальної педагогічної ситуації забезпечення умов навчання, оцінка якості отриманих знань за результатами поточного контролю, аналіз їх динаміки та відповідна корекція навчального процесу з упередження негативних наслідків. До того ж, професійна підготовка, її цілі, завдання і зміст умотивовані на забезпечення досягнення найвищої якості професійної підготовки фахівця.

У такий спосіб актуалізується визнання якості професійної підготовки майбутніх фахівців у вищому технічному навчальному закладі на засадах лін-освіти, де важливими є дві функції: супровід (інноваційна технологія професійної підготовки і моніторинг професійної підготовки) та постійне самовдосконалення. Під такою інтегрованою науково-освітньою системою розуміють «ощадну» професійну підготовку майбутніх фахівців, яка є поєднанням «європейського практицизму» і «східної філософії».

Упровадження у процес професійної підготовки майбутніх викладачів вищих технічних навчальних закладів лін-технологій забезпечує «ощадне навчання», «витягуюче» навчання,

візуальний моніторинг, кайдзен, що, у свою чергу, складає раціональний вектор розв'язання порушеної проблеми.

Доведено, що технологія професійної підготовки майбутніх викладачів для вищих технічних навчальних закладів у контексті ідеї безперервної освіти на засадах «ощадного виробництва знань» є системою безперервного моніторингу результативності освітнього процесу та ощадного використання його можливостей у технічному виші, як домінанти професійної підготовки майбутніх інженерів, що спрямована на постійне виявлення та знешкодження освітніх втрат для розвитку професіоналізму й творчості за рахунок «витягуючого» виробництва знань та їх повсякчасного самовдосконалення.

У третьому розділі «Експериментальна моніторингова технологія професійної підготовки майбутніх викладачів вищих технічних навчальних закладів» висвітлено принципи організації експериментальної моніторингової технології професійної підготовки майбутніх викладачів вищих технічних навчальних закладів, подано характеристику її складових, обґрунтовано педагогічні умови; розкрито механізм актуалізації ощадності використання ресурсів технічного вишу у втіленні експериментальної моніторингової технології.

Науковий аналіз зародження та урізноманітнення педагогічних технологій дозволив поглибити наукове уявлення про експериментальну моніторингову технологію професійної підготовки фахівців у вищому технічному навчальному закладі, що уможливило виокремлення критеріїв технологічності, таких, як-от: системність, концептуальність, сучасність, науковість, точність, інтегративність (інтегральність), цілісність, оптимальність витрат, керованість, діагностичне цілепокладання і проектування, відтворюваність процесу навчання і його результатів, кількісна і якісна оцінка результатів навчання, планована продуктивність. Означене віддзеркалює своєрідність технології саме моніторингу професійної підготовки, яка полягає в тому, що навчальний процес гарантується досягненням поставленої освітньої мети.

Доведено, що моніторинг професійної підготовки майбутніх викладачів вищих технічних навчальних закладів – це цілеспрямований, неперервний, науково обґрунтований, технологічний процес аналізу, оцінки, акмеологічного супроводу і прогнозування кількісних і якісних змін умов, процесу і результатів професійного навчання, їх динаміки щодо підвищення якості професійної підготовки майбутніх викладачів вищих технічних навчальних закладів.

Значним «важелем» у реалізації такої стратегії професійної підготовки фахівців у вищому технічному навчальному закладі стала педагогічна логістика, що виступила «втіленням» засобів організації основних акцентів моніторингу професійної підготовки майбутніх викладачів вищих технічних навчальних закладів. Дослідження витоків зародження педагогічної логістики сприяло зниженню моніторингових ризиків непродуктивного використання засобів розвитку вищої технічної освіти. У педагогічній логістиці визначилися такі потоки: знань, навчання, здоров'я,

обладнання, інформаційний і психологічний. Саме тому особливу увагу було приділено потоку навчання з метою інтеграції просторів професійної підготовки студентів на етапі спеціалізації, магістрів і аспірантів; створенню індивідуального освітнього маршруту в межах одного вищого технічного навчального закладу. Метою такої діяльності стала мінімізація витрат педагогічної діяльності, мінімальних термінів для створення нової «освітньої продукції», гарантованого надання якісних знань за мінімальний термін часу. У такий спосіб забезпечувалося накопичення інтелектуального капіталу, що є основною складовою педагогічної логістики та задавався темп «виробництва знань», інноваціювався процес професійної підготовки майбутніх фахівців у технічному виші, створювались умови для обліку результативності освітнього процесу означеного закладу та ощадності використання його ресурсів під час професійної підготовки майбутніх викладачів.

Структурними складовими експериментальної моніторингової технології професійної підготовки майбутніх викладачів вищих технічних навчальних закладів стали такі: концептуальна, процесуальна, технологічна. Згідно з концептуальною складовою, професійна підготовка майбутніх викладачів технічних вишів стає більш продуктивною за умови використання дидактичних засобів лін-освіти, які «перетворюють» процес професійної підготовки у «виробничо-технологічний» із гарантованим результатом.

Процесуальна частина експериментальної моніторингової технології професійної підготовки майбутніх викладачів вищих технічних навчальних закладів віддзеркалювала цілі навчання та зміст навчального матеріалу й безпосередньо організацію навчального процесу.

Технологічна частина (форми і методи навчальної діяльності всіх учасників освітнього процесу, діяльність викладача з управління процесом засвоєння навчального матеріалу, моніторинговий супровід навчального процесу) передбачала врахування етапів природного циклу навчання майбутніх фахівців у технічному виші.

Вектором дієвості експериментальної моніторингової технології професійної підготовки майбутніх викладачів вищих технічних навчальних закладів було обрано «професійний проект» певної педагогічної системи, що реалізувався на практиці за допомогою інтегративного змісту професійної підготовки майбутніх фахівців, форм, методів, засобів, процедур і умов навчання у взаємодії викладача і студента.

Визначено, що експериментальна моніторингова технологія професійної підготовки майбутніх викладачів вищих технічних навчальних закладів – це інноваційна технологія, що є суто лін-старатегією професійної підготовки майбутніх викладачів вищих технічних навчальних закладів, яка має постійно змінний характер і різні результати в залежності від різних чинників впливу. Застосоване проектування актуалізувалось як форма дослідницької діяльності майбутніх фахівців.

З огляду на згорнуто представлену інструментально-проективну модель експериментальної моніторингової технології професійної підготовки майбутніх викладачів вищих технічних навчальних закладів (див. рис. 1) встановлено, що формування готовності розглядається як результат цієї підготовки.

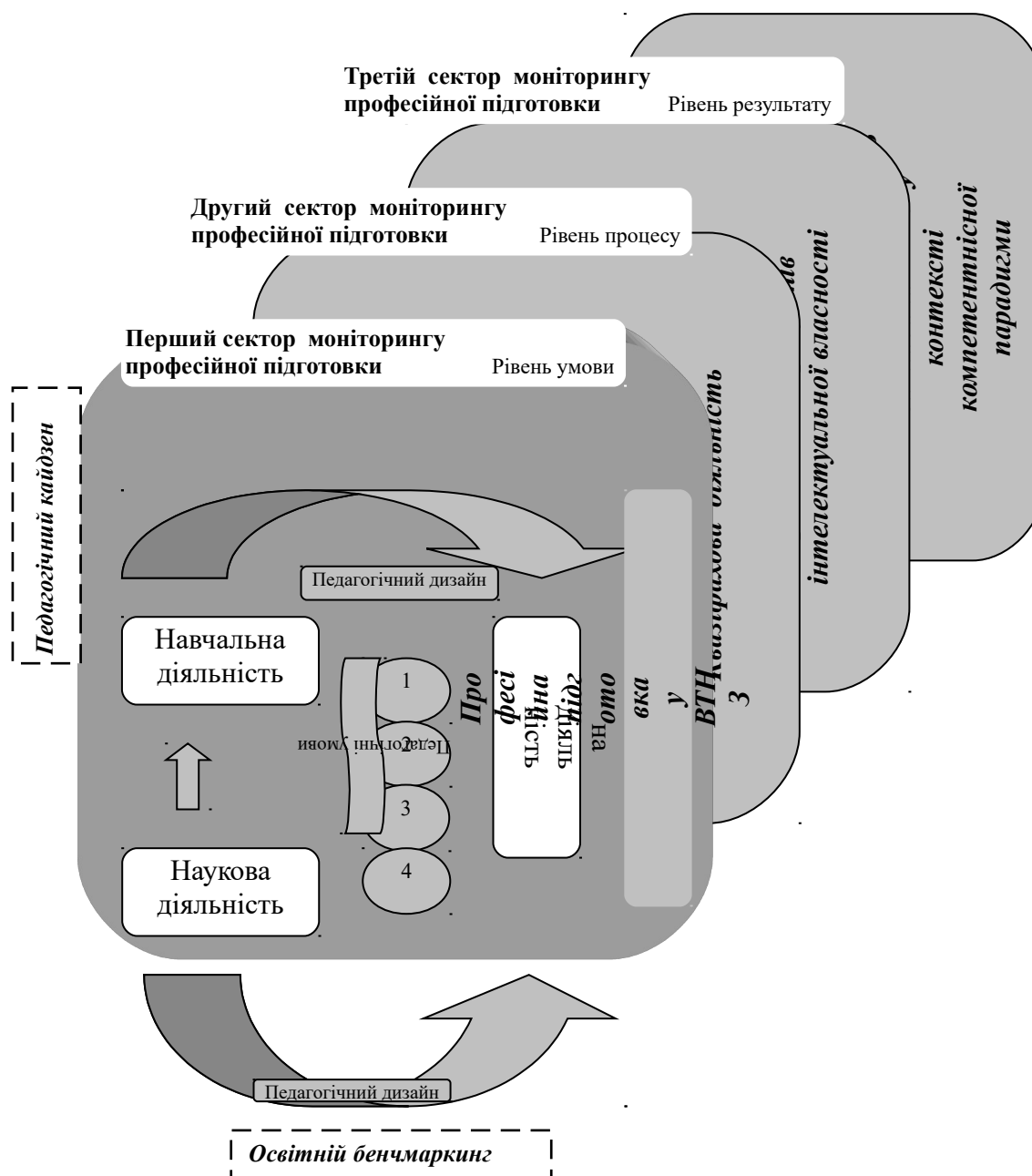

Рис. 1. Інструментально-проективна модель експериментальної моніторингової технології професійної підготовки майбутніх викладачів вищих технічних навчальних закладів

Було визначено педагогічні умови впровадження інструментально-проективної моделі експериментальної моніторингової технології професійної підготовки майбутніх викладачів вищих технічних навчальних закладів, які були націлені на формування готовності майбутніх викладачів до професійної діяльності, а саме: 1) забезпечення диверсифікації професійної готовності

майбутнього викладача вищого технічного навчального закладу; 2) провайдинг педагогічних інновацій у процесі формування готовності майбутніх викладачів вищих технічних навчальних закладів до професійної діяльності; 3) використання інтерактивних дидактичних засобів випереджальної професійної підготовки творчої індивідуальності майбутнього викладача вищого технічного навчального закладу; 4) організація позитивного спілкування у підсистемі «викладач-науковець – майбутній викладач».

Змістовим наповненням реалізації експериментальної моніторингової технології професійної підготовки майбутніх викладачів вищих технічних навчальних закладів стало запровадження (за алгоритмом «освіта – наука – виробництво») основних її складових та способів її оцінювання. Актуалізацією ж ресурсів вищого технічного навчального закладу у втіленні експериментальної моніторингової технології стала рефлексія ситуації, що нині склалась у вищій освіті та механізмів її реалізації, забезпечення наукоємкості змісту й освітніх технологій, органічним злиттям наукового-дослідження з викладанням у вищому технічному закладі, партнерською творчістю викладача і студента.

Доведено, що рівень становлення професійної діяльності майбутнього викладача ВТНЗ характеризується його ціннісним ставленням до неї, професійною компетентністю, вмінням залучати студентів до сумісної творчої діяльності під час науково-педагогічного стажування, потребою до коуч-взаємодії з іншими, рефлексією і прагненням до постійного кайдзен-зростання в особистісному та професійному сенсах.

У четвертому розділі «Дослідження ефективності експериментальної моніторингової технології професійної підготовки майбутніх викладачів вищих технічних навчальних закладів» розкрито методику організації експериментального дослідження моніторингу професійної підготовки майбутніх викладачів вищих технічних навчальних закладів; висвітлено сутність ощадності використання ресурсів вищого технічного навчального закладу у втіленні експериментальної моніторингової технології професійної підготовки майбутніх викладачів технічних вишів; доведено педагогічну доцільність випереджальної підготовки майбутніх викладачів означених ВТНЗ до професійної діяльності.

Було побудовано логічну систему професійної підготовки студентів у вищих технічних навчальних закладах на всіх рівнях (від спеціалізації до магістратури й аспірантури) на засадах формування прогностично зорієнтованого освітнього середовища.

За результатами моніторингу професійної підготовки майбутніх викладачів вищих технічних навчальних закладів став очевидним той факт, що викладачів такого профілю в Україні не готують, відтак бракує орієнтирів на професію викладача вищого технічного навчального закладу в професійній підготовці. До того ж результати моніторингу готовності майбутніх

викладачів вищих технічних навчальних закладів (на констатувальному етапі експерименту) до професійної діяльності виявилися досить низькими.

Теоретичне обґрунтування модельного уявлення про процес формування у майбутніх викладачів вищих технічних навчальних закладів готовності до професійної діяльності було покладено в основу експериментальної частини дослідження і відображено експериментальною моніторинговою технологією професійної підготовки майбутнього викладача вищого технічного навчального закладу. Так, реалізація першої педагогічної умови – забезпечення диверсифікації професійної готовності майбутнього викладача ВТНЗ – актуалізувала потребу надати диверсифіковану схему професійної підготовки майбутнього викладача, неперервну та, водночас, дискретну. Остання полягала у розгортанні в часі етапів професійної підготовки майбутніх фахівців у вищому технічному навчальному закладі, а процесуальним доповненням базових та профільних курсів визначилися такі складові:

- спеціалізація – елективні курси («Першооснови кайдзен-педагогіки», «Педагогічний коучинг в аспектах моніторингових технологій», «Тренінг професійно зорієнтованої риторики»), самостійна робота та участь у проблемних групах;

- магістратура – елективні курси («Актуальні проблеми кайдзен-педагогіки», «Педагогічний коучинг: шляхи і засоби запровадження у вищому технічному навчальному закладі», «Провайдинг педагогічних інновацій»), педагогічна лабораторія, педагогічна науково-дослідна робота;

- аспірантура – елективні курси («Інтерактивні форми кайдзен-педагогіки», «Становлення викладача вищого технічного навчального закладу: педагогічні можливості коучинг-технології», «Провайдинг педагогічних інновацій як ресурс моніторингового супроводу становлення фахівця», «Тренінг педагогічної толерантності»), педагогічна лабораторія, науково-педагогічне стажування, кваліфікаційна робота.

Було встановлено, що найпродуктивнішими ресурсами професійної підготовки майбутніх викладачів вищих технічних навчальних закладів є: впровадження факультативів, самостійна робота, участь у проблемних групах (спеціалізація), елективні курси, педагогічна лабораторія, науково-дослідна робота (магістратура), профільні, елективні курси, наукова педагогічна лабораторія, науково-педагогічне стажування, написання кваліфікаційної роботи (аспірантура).

Відповідно до другої педагогічної умови – провайдинг педагогічних інновацій у процесі формування готовності майбутніх викладачів вищих технічних навчальних закладів до професійної діяльності – було створено педагогічну лабораторію та здійснено провайдинг педагогічних інновацій.

Послідовність дій щодо підтримки провайдингу педагогічних інновацій у дослідженні була проектом розвитку інноваційної інфраструктури вищого технічного навчального закладу. У ході провайдингу педагогічних інновацій майбутніми викладачами вищих технічних навчальних

закладів створювався індивідуальний освітній маршрут. Такий маршрут об'єднував: освітні технології (технологічні інновації), економічні механізми у сфері вищої технічної освіти (економічні інновації), методи і прийоми викладання і навчання (педагогічні інновації), організаційні структури та інституційні форми в галузі вищої технічної освіти (організаційні інновації).

У межах третьої педагогічної умови – використання інтерактивних дидактичних засобів випереджальної професійної підготовки творчої індивідуальності майбутнього викладача вищого технічного навчального закладу – педагогічно доцільними та продуктивними інтерактивними дидактичними засобами випереджальної професійної підготовки творчої індивідуальності майбутнього викладача вищого технічного навчального закладу було визначено такі: портфоліо, рефлексивні щоденники, карти індивідуальних освітніх маршрутів, лін-технології, коуч-взаємодії, схеми інноваційного педагогічного досвіду, педагогічні квест-проекти, технології мультимедіа, комп'ютерні навчальні мультимедійні системи, технології навчання з використанням аудіовізуальних засобів комплексної обробки інформації, діалогова комунікація, інноваційні ігри, дистанційна технологія навчання.

Четверта педагогічна умова – організація позитивного спілкування у підсистемі «викладач-науковець – майбутній викладач» – сфокусувала увагу на впровадженні коуч-педагогіки в освітній процес вищого технічного навчального закладу. Зокрема, було запроваджено елективні навчальні курси, що наповнені розробленими спільно з аспірантами в межах педагогічної лабораторії навчальними модулями; використано педагогічні рольові ігри, майстер-класи, кейс-стаді, Інтернет-екскурсії, відео-лекції, проблемні семінари, консультації, створено педагогічні фотоальбоми тощо.

Обґрунтовано параметри експериментальної моніторингової технології професійної підготовки майбутніх викладачів ВТНЗ, якими визначено: розвиток педагогічно зорієнтованого мислення, особистісна орієнтація, динаміка процесу пізнавальної самостійності, опора на сучасні реалії педагогічної дійсності у вищому технічному навчальному закладі.

Реалізації складових інструментально-проективної моделі експериментальної моніторингової технології професійної підготовки майбутніх викладачів вищих технічних навчальних закладів актуалізувалась у період навчання в аспірантурі. Кроком, що сприяв виявленню педагогічної доцільності впровадження експериментальної моніторингової технології, став розвиток наукової творчості. Під час науково-педагогічного стажування важливим вектором реалізації системи моніторингу професійної підготовки майбутніх викладачів вищих технічних навчальних закладів було також включення їх у колективне вирішення педагогічних задач (освіта), вивчення наукових проблем (наука), аудит управлінських ситуацій (виробництво). Застосовувалися важливі моніторингові стратегії професійної підготовки: педагогічний аудит, оцінка (рівень умов); педагогічний дизайн, акмеологічний супровід (рівень процесу); прогноз (рівень результату). Так,

наприклад, у зміст програми елективного навчального курсу «Педагогічний коучинг...» з огляду на своєрідність його впровадження на етапах спеціалізації, магістратури і аспірантури було реалізовано ідею впровадження відповідних складових позиції особистості як коуча. А саме: ставлення до себе (особистісне спрямування), ставлення до інших (суспільна спрямованість), ставлення до діяльності (діяльнісна спрямованість). При цьому наголосимо, що вихідною при цьому визнавалось саме особистісна спрямованість.

Науково-педагогічне стажування виконувало роль базових засад, що дозволяли підготувати аспіранта до все більш ускладненої педагогічної діяльності. Написання кваліфікаційної роботи було визнано, водночас, процесом формування наукової творчості майбутнього викладача вищого технічного навчального закладу як домінанти його готовності викладача до майбутньої діяльності. Така діяльність була завершальним етапом професійної підготовки майбутніх викладачів вищих технічних навчальних закладів і забезпечувала не тільки зміцнення педагогічної культури, але й необхідної сукупності методологічних уявлень і методичних навичок роботи викладача технічного вишу. Вид кваліфікаційної роботи, її об'єм і структура визначався безпосередньо навчальним закладом. За структурою і змістом робота свідчила про особистісний внесок і здібності майбутнього викладача вищого технічного навчального закладу щодо самостійності проведення досліджень.

Експериментально обґрунтовано локальну систему моніторингу професійної підготовки майбутніх викладачів вищих технічних навчальних закладів (рис. 2). З метою підвищення продуктивності досліджуваного явища було запропоновано концептуальну ідею «конфаймент-моделювання» як своєрідну лін-технологію, що розумілась як системна технологія побудови та стратегічного розвитку організаційних процесів. Позитивною особливістю такого виду моделювання визначилася системність.

Програма реалізації моніторингу професійної підготовки майбутніх викладачів вищих технічних навчальних закладів ґрунтувалася на використанні синергетичного методу ритмокаскадів. Функціонування особистісно-професійних зорієнтувань в освітньому просторі технічного вишу оцінювалося за структурно-системним критерієм, за допомогою якого здійснювався вибір показників та їх вимір, який мав суб'єктивний початок, закладений у момент його конструювання, і об'єктивну міру, що дозволила «виразити» суть педагогічну величину в кількісних показниках із певним ступенем точності. Результатом діяльності за означеним алгоритмом стала окреслена якісна структура цього критерію.

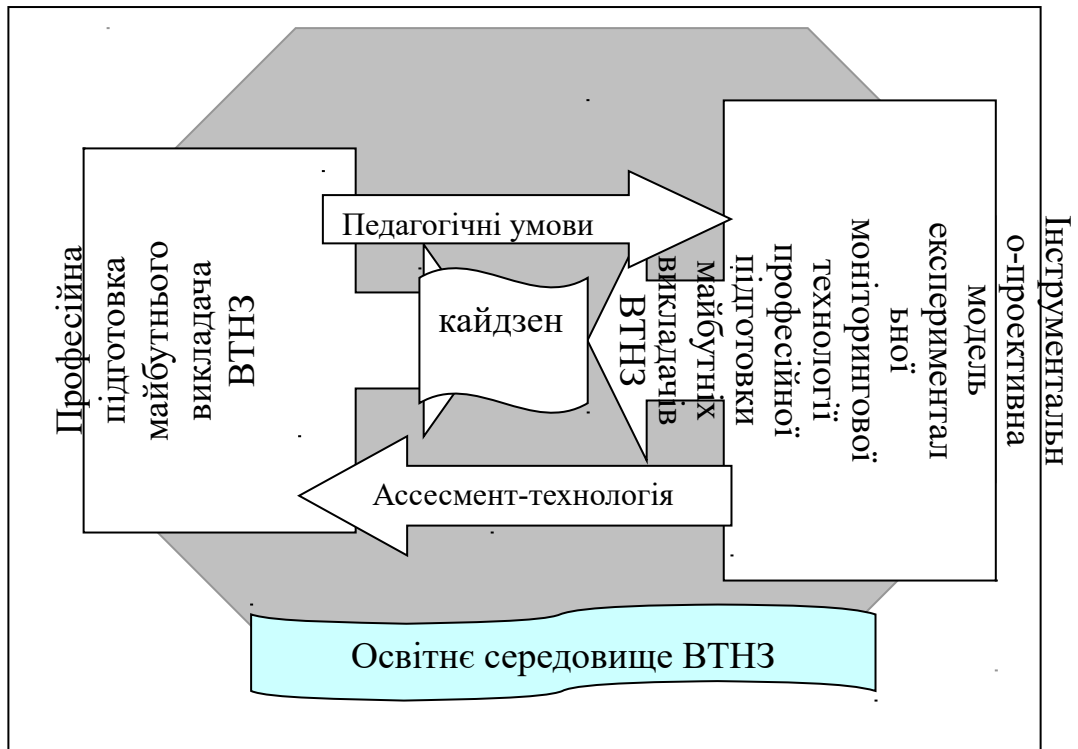

Рис. 2. Фрагментарне локальне модельне уявлення про моніторинг професійної підготовки майбутніх викладачів вищих технічних навчальних закладів

Структурно-системний критерій у логічно зв'язному стані умовно відтворений у формі деревоподібного графа, головною змінною якого є інформаційна характеристика. Шкала, за якою вимірювався рівень продуктивності застосування експериментальної моніторингової технології професійної підготовки щодо конкретизованих моделей програми моніторингу відповідно до параметрів розробленого критерію, мала логарифмічний характер і виражалась інформаційною величиною:

$$H = 1,443 \times p_c \ln (e^3 p_c^3 + e^2 p_c^2 + 1),$$

де e – кількість показників (вимірюваних елементів) у розгорнутому кластері зв'язків критерію; p_c – середній ступінь сформованості вимірюваної ознаки; $0,0 < p_c < 1,0$. Суцільний вияв структурно-системного критерію набув п'ятирусного вигляду (рис. 3).

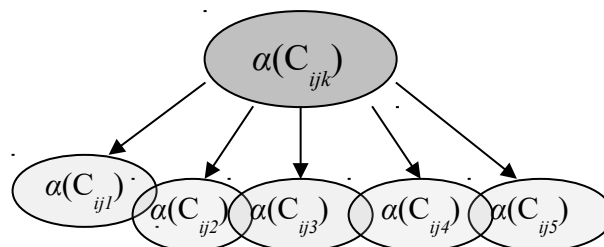

Рис. 3. Структура структурно-системного критерію

При цьому на її нижньому щаблі актуалізувалися градатаційні норми оцінювання попередніх ознак, супідрядних елементам еталона. З метою збереження системності у структурі

змістового навантаження означеного поняття було проведено поетапне вимірювання за еталонними складовими вищої характеристики структурно-системного критерію, оскільки ми намагались урахувати, що процес його формування йде нерівномірно й не завжди гармонійно. Унаслідок стохастичної природи інтегративного процесу, в результаті якого формується найбільш суттєвий показник, стало можливим спостереження безлічі його проміжних станів. Фіксація окремих характеристик цього процесу відбувалася через уведення вимірювальної підструктури для кожного еталонного показника за рівнями: $\alpha_{\chi\gamma 1} (C_{\chi\gamma 1}) = 0,0$; $\alpha_{\chi\gamma 2} (C_{\chi\gamma 2}) = 0,25$; $\alpha_{\chi\gamma 3} (C_{\chi\gamma 3}) = 0,5$; $\alpha_{\chi\gamma 4} (C_{\chi\gamma 4}) = 0,75$; $\alpha_{\chi\gamma 5} (C_{\chi\gamma 5}) = 1,0$ (де χ – номер відповідного критерію, γ – номер відповідного показника, 1, 2, 3, 4, 5 – рівні прояву за характеристиками).

Для повної і якісної характеристики результатів дослідження одночасно було визначено як показники рівнів функціонування моделі професійної підготовки, так і його якісний (психолого-педагогічний) тип.

Таким чином, експериментальним шляхом було встановлено таку закономірність: чим вищий рівень функціонування локального модельного уявлення моніторингу професійної підготовки майбутніх викладачів вищих технічних навчальних закладів, тим більша вірогідність правильного вибору наслідків впливу зовнішнього середовища, де збагачуються можливості особистості впливати саме на освітній простір і продуктивність професійної підготовки майбутніх викладачів вищих технічних навчальних закладів. Головна мета впровадження такої моніторингової стратегії актуалізувалась у формуванні в майбутніх фахівців готовності до професійної діяльності як результату їхньої професійної підготовки.

Одержані експериментальним шляхом дані засвідчили продуктивність процесу формування готовності майбутніх викладачів вищих технічних навчальних закладів до професійної діяльності як результату їхньої професійної підготовки та, відповідно, ефективність локальної системи моніторингу досліджуваного процесу (див. табл.).

Як видно з таблиці, в респондентів експериментальних груп спостерігалася позитивна динаміка. Так, на прикінцевому етапі експерименту функціонування локального модельного уявлення моніторингу професійної підготовки майбутніх викладачів вищих технічних навчальних закладів відзначилося оптимальним рівнем – 69,2%, гармонійним – 30,8 (ЕГ), тоді як у КГ 83,3% майбутніх викладачів вищих технічних навчальних закладів засвідчили оптимальний і 12,7 % гармонійний рівні. За усередненими показниками абсолютний приріст становить – 37,8 і 19,7 (ЕГ) та +6,3 і +4,7 (КГ). Одержані дані довели, що показники рівнів локального модельного уявлення про моніторинг професійної підготовки майбутніх викладачів вищих технічних навчальних закладів за визначеними критеріями змінювались у межах: $0,0 \leq H(p) \leq 1,0$. Узагальнення кількісних рівнів визначилось такими показниками: 1) $0,0 \leq H_x(p) < 0,20$; 2) $0,20 \leq H_x(p) < 0,40$; 3) $0,40 \leq H_x(p) < 0,60$; 4) $0,60 \leq H_x(p) < 0,80$; 5) $0,80 \leq H_x(p) \leq 1,0$.

**Динаміка змін функціонування локальних структур системи
моніторингу професійної підготовки майбутніх викладачів
вищих технічних навчальних закладів**

Рівні функціонування локального модельного уявлення моніторингу професійної підготовки майбутніх викладачів ВТНЗ	Експериментальні групи			Контрольні групи		
	констант етап (%)	прикінц. етап (%)	G*	констант етап (%)	прикінц. етап (%)	G*
	агармонічний	3,0	-	-3,0	3,0	3,0
дисгармонічний	4,5	-	-4,5	5,0	4,0	-1,0
оптимальний	81,4	69,2	-37,8	84,0	83,3	+6,3
гармонійний	11,1	30,8	19,7	8,0	12,7	+4,7

Примітка: Абсолютний приріст показника G* віддзеркалює різницю між початковим і кінцевим досліджуваним показниками.

Крім того, спостерігалася позитивна динаміка коефіцієнта X_i , що відображала рівень сформованості професійно-педагогічних уявлень, а до кінця формувального етапу педагогічного експерименту його значення збільшилось на 2,94 одиниці ($p < 0,01$); зростання обсягу уявлень про професійно-педагогічну діяльність викладача вищого технічного навчального закладу, як викладача-науковця ($p < 0,05$), збільшувалася яскравість – чіткість професійно-педагогічних уявлень ($p < 0,05$). Істотні зміни відбулися також в уявленнях респондентів про структуру професійно-педагогічної діяльності викладача ВТНЗ, а саме – у напрямках: освіта – наука – виробництво ($p < 0,05$), уявлення про ВТНЗ ($p < 0,05$) та про особистість викладача ВТНЗ, як викладача-науковця ($p < 0,05$).

Результатом професійної підготовки майбутніх викладачів вищих технічних навчальних закладів стала їхня готовність до професійної діяльності. Зіставлення отриманих у результаті дослідження рівнів сформованості готовності майбутніх викладачів вищих технічних навчальних закладів до професійної діяльності підтвердило взаємний вплив і взаємозумовленість усіх її компонентів (мотиваційний, змістовий, операційний, особистісно-вольовий, результативний), а також ефективність розробки інструментально-проективної моделі експериментальної моніторингової технології професійної підготовки майбутніх викладачів вищих технічних навчальних закладів до професійної діяльності на засадах особистісно зорієнтованого особистісно-діяльнісного та системного підходів. Дослідно-експериментальна робота засвідчила про позитивну динаміку змін сформованості мотиваційного компонента на достатньому рівні в КГ 31%, в ЕГ – 24 %. Найбільш суттєво виявилася позитивна динаміка змін у процесі формування

змістового компонента досліджуваної особистісно професійної якості: якщо на початку експерименту на достатньому рівні було 15% ЕГ і КГ, то по завершенні на цьому рівні стало 43% студентів ЕГ і 22% студентів КГ. Діагностика операційного компонента готовності засвідчила, що на достатньому рівні було виявлено – 41% ЕГ і 18% КГ. Суттєвою була й динаміка формування особистісно-вольового компонента готовності у процесі формувального експерименту – з 7% до 41% ЕГ та з 8% до 19% КГ. Показники результативного компонента сформованості готовності зафіксували в ЕГ на достатньому рівні – 39% і, відповідно, 20% респондентів КГ. У результаті аналізу готовності майбутніх викладачів вищих технічних навчальних закладів до професійної діяльності у розрізі кожного компонента було визначено середній коефіцієнт їхньої готовності до професійної діяльності. Його динаміку ілюструють такі числові значення: 0,471341463 (ЕГ) й 0,457012195 (КГ) (перший зріз) та 0,773780488 (ЕГ) й 0,532317073 (КГ) (другий зріз). Порівнюючи результати сформованості досліджуваної особистісно-професійної якості у студентів ЕГ та КГ на прикінцевому етапі експерименту відстежено такі показники: низький рівень в ЕГ – 10% (у КГ – 30%), середній рівень групи ЕГ досяг 13 % (у групі КГ - 28%), достатній рівень становить 55% у ЕГ і 29% у КГ, високий рівень відповідно – 22% ЕГ і 13 КГ.

Отже, цілеспрямоване впровадження системи моніторингу професійної підготовки майбутніх викладачів вищих технічних навчальних закладів істотно вплинуло на підвищення рівня їхньої готовності до професійної діяльності.

ВИСНОВКИ

У дисертації подано теоретико-методологічне обґрунтування проблеми моніторингу професійної підготовки майбутніх викладачів ВТНЗ на засадах лін-освіти, що виявляється в реалізації ідеї розрахунковості та ощадності використання можливостей освітнього процесу ВТНЗ через актуалізацію моніторингу професійної підготовки майбутніх викладачів ВТНЗ.

1. Здійснено теоретичний аналіз проблеми професійної підготовки майбутніх викладачів вищих технічних навчальних закладів: виокремлено провідні підходи дослідження (особистісно зорієнтований, особистісно діяльнісний та системний) та визначено при цьому основні методологічні принципи (дидактична інтеграція, індивідуальний освітній маршрут, лін-освіта, кайдзен спрямованість), історико-педагогічні обриси професійної підготовки майбутніх викладачів вищих технічних навчальних закладів. Доведено, що продуктивність професійної підготовки сучасних фахівців у вищих технічних навчальних закладів доцільно пов'язувати із вибудовуванням її в межах освітнього бенчмаркінгу, тобто з урахуванням світового досвіду формування ціннісних потоків професійно-профільних та економіко-управлінських знань. Уточнено сутність базових понять дослідження:

– «моніторинг професійної підготовки фахівців» є складною багаторівневою структурою компонентів навчання (умови, процес, результат), що характеризуються системою параметрів, які визначають його результативність у контексті особистісно-професійного розвитку майбутніх фахівців, їхню готовність до здійснення професійної діяльності з урахуванням сучасних вимог і особливостей професії;

– «моніторинг професійної підготовки майбутніх викладачів вищих технічних навчальних закладів» – трактується як цілеспрямований, безперервний, науково обґрунтований, технологічний процес аналізу, оцінки, акмеологічного супроводу і прогнозування кількісних і якісних змін умов, процесу і результатів професійного навчання, їх динаміки щодо підвищення якості професійної підготовки майбутніх викладачів вищих технічних навчальних закладів.

Визначено, що впровадження у процес професійної підготовки майбутніх фахівців у вищому технічному навчальному закладі ідеї розрахунковості та ощадності використання можливостей освітнього процесу, реалізація принципів якої спрямована на виявлення втрат (моніторинг) для збільшення працездатності, покращення професіоналізму, творчості, підвищення рівня готовності до будь-якого виду діяльності, спрямована на всі види професійних умінь майбутнього фахівця перетворити в набір компетентностей у процесі його професійної підготовки, тобто ключової ідеї лін-освіти. Втілення лін-технологій у процесі професійної підготовки фахівців у вищому технічному навчальному закладі – це своєрідні інвестиції, як у розвиток інноваційних педагогічних технологій, так і у процес формування конкурентоспроможних фахівців. При цьому моніторинг результативності освітнього процесу передбачає не лише констатацію наявного рівня знань, умінь і навичок, а й їх діагностику та облік, тобто встановлення реальної педагогічної ситуації забезпечення умов навчання, оцінка якості отриманих знань за результатами поточного контролю, аналіз їх динаміки та відповідна корекція навчального процесу з упередження негативних наслідків. У такий спосіб актуалізується визнання якості професійної підготовки майбутніх фахівців технічного вишу, де важливим є дві функції: супровід (інноваційна технологія професійної підготовки і моніторинг професійної підготовки) та постійне самовдосконалення.

Доведено, що технологія професійної підготовки майбутніх викладачів для вищих технічних навчальних закладів у контексті ідеї безперервної освіти на засадах «ощадного виробництва знань» є системою безперервного моніторингу результативності освітнього процесу та ощадного використання його можливостей у вищому технічному навчальному закладі, як домінанти професійної підготовки майбутніх інженерів, що спрямована на постійне виявлення та знешкодження освітніх втрат для розвитку професіоналізму й творчості за рахунок «витягуючого» виробництва знань та їх повсякчасного самовдосконалення.

2. Структурними складовими експериментальної моніторингової технології професійної підготовки майбутніх викладачів вищих технічних навчальних закладів встановлено такі:

концептуальна, процесуальна, технологічна. Згідно з концептуальною складовою, професійна підготовка майбутніх викладачів вищих технічних навчальних закладів стає більш продуктивною за умови використання дидактичних засобів лін-освіти, які перетворюють процес професійної підготовки у свого роду «виробничо-технологічний» процес із гарантованим результатом. Процесуальна частина експериментальної моніторингової технології професійної підготовки майбутніх викладачів ВТНЗ актуалізувала цілі навчання та зміст навчального матеріалу й безпосередньо організацію навчального процесу. Технологічна частина (форми і методи навчальної діяльності всіх учасників освітнього процесу, діяльність викладача з управління процесом засвоєння матеріалу, моніторинговий супровід навчального процесу) передбачала врахування етапів природного циклу навчання майбутніх фахівців у вищому технічному навчальному закладі.

Визначено, що експериментальна моніторингова технологія професійної підготовки майбутніх викладачів вищих технічних навчальних закладів є суто лін-старатегією професійної підготовки майбутніх викладачів вищих технічних навчальних закладів, яка має постійно змінний характер і різні результати в залежності від різних чинників його впровадження.

3. Обґрунтування експериментальної моніторингової технології професійної підготовки фахівців у вищому технічному навчальному закладі уможливило виокремлення критеріїв технологічності, таких, як-от: системність, концептуальність, сучасність, науковість, точність, інтегративність (інтегральність), цілісність, оптимальність витрат, керованість, діагностичне цілепокладання і проектування, відтворюваність процесу навчання і його результатів, кількісна і якісна оцінка результатів навчання, планована продуктивність. Обґрунтовано параметри експериментальної моніторингової технології професійної підготовки майбутніх викладачів вищих технічних навчальних закладів, якими визначено: розвиток педагогічного мислення, особиста орієнтація, динаміка процесу пізнавальної самостійності, опора на сучасні реалії педагогічної дійсності у вищому технічному навчальному закладі.

4. Педагогічними умовами досліджуваного явища є: забезпечення диверсифікації професійної готовності майбутнього викладача вищого технічного навчального закладу; провайдинг педагогічних інновацій у процесі формування готовності майбутніх викладачів вищих технічних навчальних закладів до професійної діяльності; використання інтерактивних дидактичних засобів випереджальної професійної підготовки творчої індивідуальності майбутнього викладача вищого технічного навчального закладу; організація позитивного спілкування у підсистемі «викладач-науковець – майбутній викладач».

5. Доведено переваги моніторингової технології професійної підготовки майбутніх викладачів вищих технічних навчальних закладів, основою якої стала ідея випереджальної професійної підготовки щодо формування готовності майбутніх викладачів до професійної

діяльності у вищому технічному навчальному закладі. За результатами дослідно-експериментальної роботи була побудована логічна система професійної підготовки студентів у вищих технічних навчальних закладів на усіх рівнях (спеціалізації, магістратури, аспірантури) саме на засадах формування прогностично зорієнтованого освітнього середовища. Сталого розгортання експериментальної моніторингової технології професійної підготовки майбутніх викладачів вищих технічних навчальних закладів досягнуто шляхом упровадження виокремлених педагогічних умов.

Конкретизація продуктивних шляхів і засобів експериментальної моніторингової технології професійної підготовки майбутніх викладачів вищих технічних навчальних закладів відбувалось через створення індивідуального освітнього маршруту, розвиток наукової творчості (на засадах науково-педагогічного стажування), запровадження елективних навчальних курсів, практико зорієнтованих занять, підготовку кваліфікаційної роботи.

6. Обґрунтовано локальну систему моніторингу професійної підготовки майбутніх викладачів вищих технічних навчальних закладів. Програма реалізації моніторингу професійної підготовки майбутніх викладачів вищих технічних навчальних закладів ґрунтувалась на використанні синергетичного методу ритмокаскадів. За критерій оцінки функціонування особистісно-професійних зорієнтувань в освітньому просторі ВТНЗ було прийнято структурно-системний критерій як інструмент, за допомогою якого здійснювався вибір показників та їх вимір, мав суб'єктивний початок, закладений у момент його конструювання і об'єктивну міру, що дозволила виразити «педагогічну» величину в кількісних показниках з певним ступенем точності. Результатом діяльності за вказаним алгоритмом стала окреслена якісна характеристика структури означеного критерію. Продуктивність застосування локальної модельної структури у процесі моніторингу професійної підготовки майбутніх викладачів вищих технічних навчальних закладів визначилась на ґрунті побудованого критеріально-оцінного апарату для всіх моделей концепції шляхом побудови п'ятиярусного структурно-системного критерію.

7. Діагностика ефективності розробленої системи моніторингу професійної підготовки майбутніх викладачів вищих технічних навчальних закладів засвідчила суттєві позитивні зміни саме в ЕГ студентів. Так, за результатами прикінцевого етапу, дані розподілили так: низький рівень в ЕГ – 10% (у КГ – 30%), середній 13 % – ЕГ (КГ – 28%), достатній – 55% ЕГ і 29% КГ, високий відповідно – 22% ЕГ і 13% КГ. До того ж, коефіцієнт сформованості готовності майбутніх викладачів вищих технічних навчальних закладів до професійної діяльності в ЕГ зріс значніше (з 0,471341463 до 0,773780488), ніж у контрольних (з 0,457012195 до 0,532317073).

8. Доведено, що упровадження експериментальної моніторингової технології професійної підготовки майбутніх викладачів вищих технічних навчальних закладів показало достатньо високу її ефективність і дозволило у певній мірі оптимізувати цей процес.

Проведене дослідження не вичерпує всі аспекти означеної проблеми. Подальші наукові пошуки вбачаємо у дослідженні індивідуальних особливостей формування професійної рефлексії у майбутніх викладачів вищих технічних навчальних закладів як чинника їхнього особистісного та професійного зростання, вивчення психолого-педагогічних чинників сприяння кайдзен спрямованості студентів у процесі їхнього навчання у вищих технічних навчальних закладах. Становить дослідницький інтерес і здійснення кроскультурного аналізу специфіки й закономірностей лін-освіти на етапі післядипломної освіти викладача ВТНЗ.

Основний зміст дисертації відображено в таких публікаціях автора:

Монографії

1. Єрмакова С. С. Теоретико-методичні засади моніторингу професійної підготовки майбутніх викладачів вищих технічних навчальних закладів : [монографія] / С.С. Єрмакова. – Одеса: «InPress», 2011. – 358 с.
2. Єрмакова С. С. Інтегративні характеристики індивідуального іміджу конкурентоспроможної особистості як складові Я-концепції викладача : [колект. монографія] // Становлення позитивної Я-концепції майбутнього вчителя: [монографія] / Курлянд З.Н. – Одеса ПНЦ АПН України. – М.П. Черкасов, 2005. – С. 45-85.

Словники

3. Єрмакова С. С. Словник-довідник з професійної педагогіки / за ред. А. В. Семенової. – Одеса : Пальміра, 2006. – 364с.

Навчальні та навчально-методичні посібники,

навчально-методичні комплекси

4. Єрмакова С. С. Педагогіка і психологія у вищому технічному навчальному закладі : [навчально-методичний посібник для аспірантів] / С. С. Єрмакова – Одеса: «Атлант», 2004. – 187 с.
5. Єрмакова С.С. Методика викладання у вищому технічному навчальному закладі: [навчально-методичний посібник для майбутніх викладачів вищих технічних навчальних закладів] / С. С Єрмакова – Одеса : «Атлант», 2005. – 167 с.
6. Єрмакова С. С. Інтелектуальна власність: [навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл.] / С. С. Єрмакова – Одеса : вид-во ОГАСА, 2006. – 79 с.
7. Єрмакова С. С. Аксіологічні орієнтири виховання студентської молоді / С. С. Єрмакова // Виховна робота зі студентською молоддю : [навч. посіб]; за заг. ред. Т. Ю. Осипової. – Одеса: Фенікс, 2006. – С. 188 – 196. (Гриф МОН України).

8. Єрмакова С. С. Основи педагогічної кваліметрії: [навчально-методичний посібник для майбутніх викладачів вищих технічних навчальних закладів] / С. С. Єрмакова – Одеса: вид-во ОГАСА, 2007. – 198 с.
9. Єрмакова С. С. Моніторинг в освіті: сучасні технології оцінки педагогічного персоналу : [навчально-методичний посібник для майбутніх викладачів вищих технічних навчальних закладів] / С. С. Єрмакова – Одеса : «InPress», 2007. – 201 с.
10. Єрмакова С. С. Психологія кураторства : [навчально-методичний посібник для майбутніх викладачів вищих технічних навчальних закладів] / С. С. Єрмакова – Одеса : «InPress» 2008. – 162 с.
11. Єрмакова С. С. Психологія проектної діяльності : навчально-методичний посібник : [навчально-методичний посібник] / С. С. Єрмакова – Одеса : типографія «ВМВ», 2009. – 304 с.
12. Єрмакова С. С. Інтелектуальна власність у сфері управління вищим технічним навчальним закладом // Інтелектуальна власність з основами інноваційного менеджменту : [навчальний посібник] / С. С. Єрмакова, О. С. Бадюл; Одеська державна академія будівництва архітектури.; за заг. ред. С. С. Єрмакової. – [2-е вид, перероб. і доп.]. – Одеса : «ВМВ», 2009. – С. 131 – 558 с. (Гриф МОН України).
13. Єрмакова С. С. Педагогічний коучинг : [навчально-методичний посібник] / С. С. Єрмакова – Одеса : «ВМВ», 2010. – 264 с.
14. Єрмакова С. С. Довідник з професійно-педагогічної практики майбутнього викладача вищого технічного навчального закладу : [навчально-методичний посібник] / С. С. Єрмакова. – Одеса : «Атлант», 2010. – 408 с. (Гриф МОН України).
15. Єрмакова С. С. Інтерактивні стратегії професійної підготовки майбутніх викладачів вищих технічних навчальних закладів та педагогічні технології їх реалізації : [навчально-методичний посібник] / С. С. Єрмакова. – Одеса : «InPress», 2011. – 408 с.
16. Єрмакова С. С. Методика підготовки та проведення інтегрованих теоретичних і практичних занять у ВНЗ (п. 3.4); Форми організації виробничого навчання (п.3.11); Методика виконання письмових екзаменаційних (курсівих, дипломних, магістерських робіт (п. 3.15) : [навч. посіб] // Теорія і методика професійної освіти / З. Н. Курлянд, Т. Ю. Осипова, Р. С. Гурін, С. С. Єрмакова [та ін]; за заг. ред. З. Н. Курлянд. – К. : Знання, 2012. – 390с. (Гриф МОН України).

Методичні рекомендації

17. Єрмакова С. С. Педагогіка : [курс лекцій] / С. С. Єрмакова. – Ч. І. - ПДПУ імені К. Д. Ушинського, – Одеса, 2003. – 124 с.
18. Єрмакова С. С. Специфіка праці студентської групи : [методичні рекомендації] / С. С. Єрмакова. – Одеса : ОДАБА, 2005. – 34 с.

19. Єрмакова С. С. Как провести психологическое исследование: [практикум по психологии] / С. С. Єрмакова . – Одесса, 2005. – 44 с.
20. Єрмакова С. С. Наукова організація праці студента: [методичні рекомендації] / С. С. Єрмакова. – Одеса : ОДАБА, 2005. – 30 с.
21. Єрмакова С. С. Основи психології та педагогіки : [методичні рекомендації для студентів усіх спеціальностей денної форми навчання вищих технічних навчальних закладів] / С. С. Єрмакова – Одеса : ОДАБА, 2005. – 39 с.
22. Єрмакова С. С. Задирако П.С. Социология: [практикум по проведению семинарских занятий] / С. С. Єрмакова, П. С. Задирако. – Одесса, ОГАСА, 2006. – С. 12 – 24.
23. Єрмакова С. С. Задирако П. С. Логика : [методические указания] / С. С. Єрмакова, П. С. Задирако. – Одесса, ОГАСА, 2006. – 8 - 15 с.
24. Єрмакова С. С. Философия : ее предназначение смысл и функции: методическое пособие / Составители : Задирако П. С., Єрмакова С. С. – Одесса, ОГАСА, 2007. – 54 с.
25. Єрмакова С. С. Психологія : [курс лекцій] / С. С. Єрмакова. – Одеса : вид-во ОДАБА, 2008. – 136 с.
26. Єрмакова С. С. Психологія : [методичні рекомендації до семінарських занять] / С. С. Єрмакова . – Одеса : ОДАБА, 2008. – 46 с.
27. Єрмакова С. С. Психологія : [методичні рекомендації для самостійної роботи] / С. С. Єрмакова. – Одеса, 2008. – 128 с.
28. Єрмакова С. С. Інтелектуальна власність : [методичні рекомендації для самостійної роботи] / С. С. Єрмакова. – Одеса, 2008. – 40 с.
29. Єрмакова С. С. Інтелектуальна власність : [методичні рекомендації для творчих студентських робіт] / С. С. Єрмакова. – Одеса, 2008. – 72 с.
30. Єрмакова С. С. Методичні рекомендації з підготовки майбутніх викладачів вищих технічних навчальних закладів і технології виконання кваліфікаційних робіт у рамках вивчення психолого-педагогічних дисциплін під час проведення моніторингу професійно-освітнього процесу / С. С. Єрмакова. – Одеса, 2008. – 45 с.

Статті у фахових виданнях

31. Єрмакова С. С. Конкурентоспроможність сучасного викладача в умовах професійного стресу / С. С. Єрмакова // Актуальні проблеми педагогіки: методологія, теорія і практика : [зб. наук. праць]. – Випуск 1 – Горлівка : Видавництво ГДППМ, 2004. – С. 34 – 46.
32. Єрмакова С. С. Прийоми педагогічної атракції та їх застосування в умовах професійного стресу / С. С. Єрмакова // Наука і освіта: Спецвипуск. – № 6-7, Жовтень, 2004. – С. 82 – 86.

33. Єрмакова С. С. Фактори розвитку педагогічної аттракції / С. С. Єрмакова // Наукові записки : [зб. наук. праць (психолого-педагогічні науки)]. – Випуск 3 – Ніжин.: Видавництво НДУ ім. М. Гоголя, 2004. – С. 39 – 42.
34. Єрмакова С. С. Кризи професійного становлення / С. С. Єрмакова // Наука і освіта. – № 5 – 6 (Вересень – жовтень), 2005. – Одеса. – С. 58 – 61.
35. Єрмакова С. С. Концептуальна модель розвитку індивідуального іміджу конкурентоспроможного викладача / С. С. Єрмакова // Наша школа. – Одеса, 2005. – №1. – С. 10 – 16.
36. Єрмакова С. С. Акмеологічний підхід у формуванні професіоналізму імідж-зорієнтованих фахівців / С. С. Єрмакова // Наша школа. – Одеса, 2005. – №3. – С. 2 – 4.
37. Єрмакова С. С. Професіографічний моніторинг у підготовці майбутніх викладачів вищого технічного навчального закладу до освітньої діяльності / С. С. Єрмакова // Південноукраїнський правничий часопис. – 2006. – № 3. – С. 218 – 221.
38. Єрмакова С. С. Моніторинг ефективності інноваційної діяльності викладача вищої школи / С. С. Єрмакова // Вісник Одеського інституту внутрішніх справ. – 2006. – № 2. – С. 219 – 222.
39. Єрмакова С. С. Ознаки педагогічної кваліметрії результатів навчання / С. С. Єрмакова // Південноукраїнський правничий часопис. Одеса: Одеський юридичний інститут ХНУВС, 2007. – №3 – С. 274 – 277.
40. Єрмакова С. С. Теоретико-методологічні засади професійно освітнього простору сучасного фахівця / С. С. Єрмакова // Південноукраїнський правничий часопис. Одеса : Одеський юридичний інститут ХНУВС, 2007. – №1 – С. 237 – 240.
41. Yermakova S. S. Monitoring of quality of higher education / S. S. Yermakova // Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського : [зб. наук. праць] / Спецвипуск «Сучасні тенденції в педагогічній науці України та Ізраїлю : шлях до інтеграції». – Одеса, 2010. – С. 106 – 112.
42. Єрмакова С. С. Специфіка моніторингу підготовки майбутніх викладачів вищих технічних навчальних закладів / С. С. Єрмакова // Науковий вісник Південноукраїнського державного педагогічного університету ім. К. Д. Ушинського : [зб. наук. праць]. – № 1 – 2, Одеса, 2011. – ПДПУ ім. К. Д. Ушинського. – С. 281 – 292.
43. Єрмакова С. С. Адаптивна, випереджаюча, відкрита освіта як засіб розвитку професійної свідомості майбутніх викладачів ВТНЗ / С. С. Єрмакова // Науковий вісник Південноукраїнського державного педагогічного університету ім. К. Д. Ушинського : [зб. наук. праць]. – № 3 – 4, Одеса, 2011. – С. 113 – 120.
44. Єрмакова С. С. Технологія реалізації моніторингового супроводу професійної підготовки майбутніх викладачів вищих технічних навчальних закладів / С. С. Єрмакова // Науковий вісник

Чернівецького університету : [зб. наук. праць]. – Вип. 560. Педагогіка та психологія. – Чернівці : Чернівецький нац. у-т, 2011. – С. 21 – 34.

45. Єрмакова С. С. Управление компетенциями преподавателей высших технических учебных заведений / С.С. Єрмакова // Гуманізація навчально-виховного процесу : [зб. наук. праць] / [За заг. ред. В. І. Сипченка]. – Спецвип. 7. – Ч.1. – Слов'янськ : СДПУ, 2011. – С. 126 – 134.

46. Єрмакова С. С. Професійна підготовка викладача вищого технічного навчального закладу в історії педагогічної думки / С. С. Єрмакова // Вісник Прикарпатського університету. – Серія : Педагогіка, 2011. – Вип. XL. – Івано-Франківськ, 2011. – С. 62 – 66.

47. Єрмакова С. С. Освітній моніторинг в контексті європейського виміру / С. С. Єрмакова // Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини : [зб. наук. праць] / [гол. ред. : М. Т. Мартинюк]. – Умань : ПП Жовтий, 2011. – Ч. 2. – С. 93 – 100.

48. Єрмакова С. С. Моніторинг якості професійної підготовки майбутніх викладачів вищих технічних навчальних закладів : дефінітивний аналіз / С. С. Єрмакова // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка : [зб. наук. праць]. – Житомир, 2011. – Вип. 59. – С. 47 – 51.

49. Єрмакова С. С. Інтеграція моніторингових технологій як передумова розвитку вищої технічної освіти / С. С. Єрмакова // Вісник Черкаського університету : [зб. наук. праць]. – Серія Педагогічні науки, №199. – Частина І. – Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького. – Черкаси, 2011. – С. 29 – 37.

50. Єрмакова С. С. Інтерактивні дидактичні засоби випереджувального розвитку творчої індивідуальності майбутніх викладачів вищих технічних навчальних закладів / С. С. Єрмакова // Вісник Прикарпатського університету : [зб. наук. праць]. – Серія : Педагогіка, 2011. – Вип. XXXVIII. – Івано-Франківськ, 2011 – С. 49 – 52.

51. Єрмакова С. С. Підвищення якості підготовки майбутніх викладачів вищих технічних навчальних закладів на основі моніторингових досліджень / С. С. Єрмакова // Наука і освіта. – Спецвипуск: [проект доктора педагогічних наук, професора Е. Е. Карпової : «Вища освіта в сучасному суспільстві: шляхи оновлення та засоби реформування»]. – №6/СІІ, Вересень, 2011. – Одеса, 2011. – С. 89 – 93.

52. Єрмакова С. С. Феноменологія моніторингу професійної підготовки майбутніх викладачів вищих технічних навчальних закладів / С. С. Єрмакова // Вісник Прикарпатського університету : [зб. наук. праць]. – Серія : Педагогіка, 2011. – Вип. XL. – Івано-Франківськ, 2011 – Частина 3. – С. 76 – 80.

53. Єрмакова С. С. Проблема якості сучасної освіти / С. С. Єрмакова // Науковий вісник Південноукраїнського державного педагогічного університету ім. К. Д. Ушинського : [зб. наук. праць]. – № 11 – 12, Одеса, 2011, ПДПУ ім. К. Д. Ушинського. – С. 138 – 144.

54. Єрмакова С. С. Види моніторингу професійної підготовки майбутніх викладачів вищих технічних навчальних закладів / С. С. Єрмакова // Наука і освіта. – №5/CI, Серпень, 2011. – Одеса, 2011. – С. 16-20.
55. Єрмакова С. С. Впровадження моніторингових інновацій у простір вищого технічного навчального закладу / С. С. Єрмакова // Науковий вісник Південноукраїнського державного педагогічного університету ім. К. Д. Ушинського : [зб. наук. праць]. – № 7 – 8, Одеса, 2011. – С. 3 – 16.
56. Єрмакова С. С. Моніторинг професійної підготовки у ВТНЗ: специфіка, сучасні стратегії застосування у вітчизняному та зарубіжному досвіді / С. С. Єрмакова // Проблеми освіти : [зб. наук. праць] / Інститут інноваційних технологій і змісту освіти МОНМС України. – К., 2011. – Випуск № 68. – С. 207 – 212.
57. Єрмакова С. С. Організація позитивної взаємодії у підсистемі «викладач-науковець – майбутній викладач», як домінанти запровадження коуч-педагогіки у ВТНЗ / С. С. Єрмакова // Науковий вісник Південноукраїнського державного педагогічного університету ім. К. Д. Ушинського : [зб. наук. праць]. – № 5 – 6, Одеса, 2011. – С. 191 – 199.
58. Єрмакова С. С. Аксиологічні пріоритети професійної підготовки майбутнього викладача вищого технічного навчального закладу / С. С. Єрмакова // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природо використання України : [зб. наук. праць] / Серія «Педагогіка, психологія, філософія» / Редкол. : Д. О. Мельничук (віп. ред) та ін. – К., 2011. – Вип. 159. – Ч. 4. – С. 59 – 65.
59. Єрмакова С. С. Етапність розгортання ідеї підготовки майбутніх викладачів вищих технічних навчальних закладів на підґрунті історико-педагогічних досліджень / Єрмакова С. С. // Науковий вісник Південноукраїнського державного педагогічного університету ім. К. Д. Ушинського : зб. наук. праць. – № 9 – 10, Одеса, 2011. – С. 53 – 66.
60. Єрмакова С. С. Моделювання процесу професійної підготовки майбутніх викладачів ВТНЗ з використанням технологій випереджального розвитку / С. С. Єрмакова // Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка : [зб. наук. праць (педагогічні науки)]. – Серія : Педагогічні науки. – Частина V. – 2011, жовтень, № 20 (231). – С. 233 – 245.
61. Єрмакова С. С. Експериментальні шляхи і засоби втілення у навчально-виховний процес вищого технічного навчального закладу педагогічних умов професійної підготовки майбутніх викладачів / С. С. Єрмакова // Науковий вісник Південноукраїнського державного педагогічного університету ім. К. Д. Ушинського : зб. наук. праць. – № 9 – 10, Одеса, 2011, ПДПУ ім. К. Д. Ушинського. – С. 67 – 76.
62. Єрмакова С. С. Концептуальні засади розробки моделі продуктивного моніторингу професійної підготовки майбутніх викладачів вищих технічних навчальних закладів / С. С. Єрмакова // Наука і освіта. – № 8 / CIV, Листопад, 2011. – Одеса, 2011. – С. 52 – 56.

63. Єрмакова С. С. Векторність розгортання домінант експериментальної технології реалізації моніторингу професійної підготовки майбутніх викладачів ВТНЗ / С. С. Єрмакова // Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини : [зб. наук. праць] / [гол. ред. : М. Т. Мартинюк]. – Умань : ПП Жовтий, 2012. – Ч. 1. – С. 120 – 130.

64. Єрмакова С. С. Порівняльна ефективність традиційної та експериментальної технології реалізації моніторингу професійної підготовки майбутніх викладачів ВТНЗ / С. С. Єрмакова // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка : [зб. наук. праць]. – Житомир, 2012 – Вип. 61. – С. 70 – 75.

Статті в інших журналах та тези конференцій

65. Єрмакова С. С. Педагогічні аспекти створення індивідуального іміджу / С. С. Єрмакова // Сучасні проблеми навчання і виховання : [зб. наук. праць, (Квітень 2007)] / Упорядники І. О. Бартенєва, З. Н. Курлянд [та ін]. – Одеса : ПДПУ ім. К. Д. Ушинського. – Одеса : ПДПУ ім. К.Д. Ушинського, 2004. – С. 17 – 21.

66. Єрмакова С. С., Бадюл О. С. Феномен особистісного самовизначення у системі ціннісних орієнтацій студентської молоді: матеріали всеукр. науково-практичних читань студентів і молодих науковців, присвячені педагогічній спадщині К. Д. Ушинського, В. О. Сухомлинського (18-19 травня 2004 року). – Одеса, 2004. – С. 55 – 57.

67. Єрмакова С. С. Особливості формування індивідуального іміджу сучасного студента : матеріали VIII міжнар. науково-метод. конф. [«Управління якістю підготовки фахівців»], (26 – 28 травня 2004 року). – С. 217 – 219.

68. Єрмакова С. С. Сутність процесу самопрезентації майбутніх учителів / С. С. Єрмакова // Рідна школа. – К., 2004. – № 6 – С. 16 – 19.

69. Єрмакова С. С. Професійний розвиток і деформації особистості викладача : матеріали міжнар. науково-практ. конф. [«К. Д. Ушинський і сучасність : пріоритетні напрямки розвитку професійної освіти»], (21 – 22 жовтень 2004 р.) – Т.1, Одеса, ПДПУ ім. К. Д. Ушинського. – С. 180 – 186.

70. Єрмакова С. С. Соціалізація особистості в умовах формування професійного іміджу / С. С. Єрмакова // Сучасні проблеми навчання і виховання : [зб. наук. праць, (Квітень 2005)] / Упорядники І. О. Бартенєва, З. Н. Курлянд [та ін.] – Одеса : ПДПУ ім. К. Д. Ушинського. – Одеса, 2005. – С. 11 – 14.

71. Єрмакова С. С. Психологічне забезпечення надійності у професійній діяльності : матеріали XIII міжнар. науково-метод. конф. [«Управління якістю підготовки фахівців»], (25-27 травня). – Одеса, 2005. – С. 72 – 73.

72. Єрмакова С. С. Педагогічні технології організації та управління самостійною роботою студентів як засіб підвищення ефективності підготовки майбутніх фахівців / С. С. Єрмакова //

- Актуальні проблеми індивідуалізації професійного розвитку у ВЗО / Упорядники П. С. Задірако, С. С. Єрмакова : [зб. наук. праць]. – Вип. І. – Одеса : ОДАБА, 2005. – С. 8 – 16.
73. Єрмакова С. С. Індивідуальний стиль професійної діяльності викладача // Сучасні проблеми навчання і виховання : [зб. наук. праць, (Квітень 2006)] / Упорядники І. О. Бартенєва, З.Н. Курлянд та ін. – Одеса : ПДПУ ім. К. Д. Ушинського, 2006. – С. 20 – 29.
74. Єрмакова С. С. Роль преподавателя в мониторинге системы профессионального образования: матеріали XI міжнар. науково – метод. конф. [«Управління якістю підготовки фахівців»], (26-28 квітня). – Ч. І. – Одеса, 2006. – С. 39 - 41.
75. Єрмакова С. С. Факторы, инициирующие профессиональные кризисы педагогов / С. С. Єрмакова // Актуальні проблеми індивідуалізації професійного розвитку у ВЗО : [зб. наук. праць]. – Випуск І / Упорядники П. С. Задірако, С. С. Єрмакова. – Одеса : ОДАБА, 2006. – С. 12 – 28.
76. Єрмакова С. С. Педагогічна кваліметрія результатів навчання / С. С. Єрмакова // Сучасні проблеми навчання і виховання : [зб. наук. праць, (Квітень 2007)] / Упорядники І. О. Бартенєва, З. Н. Курлянд [та ін]. – Одеса : ПДПУ ім. К. Д. Ушинського. – Одеса : ПДПУ ім. К.Д. Ушинського, 2007. – С. 22 – 30.
77. Єрмакова С. С. Методологія педагогічного моніторингу у вищому технічному навчальному закладі : матеріали XII міжнар. науково-метод. конф. [«Управління якістю підготовки фахівця»], (23 – 24 квітня). – Одеса, 2007. – С. 65 – 66.
78. Єрмакова С. С. Розвиток моніторингу вищої освіти в Україні / С. С. Єрмакова // Проблеми гуманізації навчання та виховання у вищому закладі освіти: п'яті Ірпенські міжнародні педагогічні читання, (24-25 травня). – Ірпень: Академія педагогічних наук України. Національна академія державної податкової служби України, 2007. – С. 164 – 166.
79. Єрмакова С. С. Проблеми сучасної педагогічної кваліметрії : матеріали всеукр. науково-практ. конф. [«Роль гуманітарного образования в формировании профессионально-технической элиты»], (18-19 октября 2007р.). – Дніпропетровськ, 2007. – С. 29 – 30.
80. Єрмакова С. С. Методология образовательного мониторинга как основа современных информационно-педагогических технологий развития высшей школы: материалы XXXIV учеб.-метод. конф. профессорско-преподавательского состава ТГПУ им. Л. Н. Толстого [«Научно-методическое обеспечение инновационной деятельности для повышения качества образовательного процесса»]. – Тула : Изд-во тул. гос. пед. ун-та им. Л.Н. Толстого, 2007. – Ч. 2. – С. 211 – 212.
81. Єрмакова С. С. Види моніторингу у вищому технічному навчальному закладі: матеріали XIII міжнар. науково-метод. конф. [«Управління якістю підготовки фахівця»], (15-17 квітня). – Одеса, 2008. – С. 70 – 72

82. Єрмакова С. С. Інноваційні тенденції впровадження інтелектуальної власності в підготовку майбутніх викладачів вищих технічних навчальних закладів: матеріали VIII всеукр. наук-практ. конф. [«Проблеми підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації фахівців з інтелектуальної власності в Україні»], (21-24 травня 2008 р.). – Київ : ЗАТ «Державний інститут інтелектуальної власності». – К, 2008. – С. 84 – 87.
83. Єрмакова С. С. Педагогічний моббінг у системі трансферу лін-культури в освіту / С. С. Єрмакова // Сучасні проблеми навчання і виховання : [зб. наук. праць, (Лютий 2009)] / Упорядники І. О. Бартенєва, З. Н. Курлянд та ін. – Одеса : ПДПУ ім. К. Д. Ушинського, 2009. – С. 26 – 32.
84. Єрмакова С. С. Новітні технології формування освітнього середовища у підготовці майбутніх викладачів вищих технічних навчальних закладів : матеріали XIII міжнар. науково-метод. конф. [«Управління якістю підготовки фахівців»], (22-24 квітня). – Ч. 1 – Одеса, 2009. – С. 86 – 87.
85. Єрмакова С. С., Холодов В. В. Сутність педагогічної логістики у вищому технічному навчальному закладі: матеріали XII міжнар. науково-метод. конф. [«Управління якістю підготовки фахівців»], (22 – 24 квітня). – Ч. I. – Одеса, 2009. – С. 185 – 186.
86. Єрмакова С. С. Акмеологічні інваріанти професіоналізму викладача вищого технічного навчального закладу / С. С. Єрмакова // Вибрані твори Хмелюк Р. І. – Одеса : Видавництво «Букаєв В.В.», 2009. – С. 285 – 288.
87. Єрмакова С. С. Методи розробки технологій педагогічного моніторингу : матеріали III всеукр. науково-практ. конф. [«Становлення особистості професіонала : перспективи й розвиток»], (19 лютого 2010 р.). – Одеса, 2010. – С. 120 – 123.
88. Єрмакова С. С., Вільданова Н. В. Становлення соціальної компетентності спеціалістів в умовах корпоративної культури освітнього закладу : матеріали III всеукр. науково-практ. конф. [«Становлення особистості професіонала : перспективи й розвиток»], (19 лютого 2010 р.). – Одеса, 2010. – С. 61 – 63.
89. Єрмакова С. С. Диверсифікація системи професіонального образования в процесі підготовки майбутніх преподавателей вищого технічного навчального закладу : матеріали міжвузівської наук.-практ. конф. [«Інтеграція змісту психолого-педагогічної підготовки майбутніх педагогів»], (Євпаторія, 30-31 березня 2010 р.). – Євпаторійський інститут соціальних наук РВНЗ «Кримський гуманітарний університет» (м. Ялта). – Євпаторія, 2010. – С. 68 – 72.
90. Вільданова Н. В., Єрмакова С. С. Соціальна компетентність спеціалістів у ВТНЗ: матеріали XII міжнар. науково-метод. конф. [«Управління якістю підготовки фахівців»], (22 – 23 квітня). Ч. I. – Одеса, 2010. – С. 25 – 26.
91. Єрмакова С. С. The role of modern statistical methods in the process of carrying the monitoring : матеріали XIII міжнар. науково-метод. конф. [«Управління якістю підготовки фахівців2»], (22-23 квітня). – Одеса, 2010. – С. 55 – 57.

92. Ермакова С. С. Мониторинг диверсификации системы профессиональной подготовки будущих преподавателей высшего технического учебного заведения: материалы IV междунар. науч.-практ. конф., [«Личностно-ориентированное образование: методология, теория и технология»], (29 апреля 2010 г.). – Междунар. Акад. наук пед. образования; Шадр. Гос. Пед. Ин-т. – Россия, Шадринск: ШГПИ, 2010. – С. 10 - 16.
93. Ермакова С. С. Специфіка професійно-педагогічної підготовки викладачів вищих технічних навчальних закладів / С. С. Ермакова // Матеріали междунар. образов. форума [«Личность в едином образовательном пространстве»], (Запорожье, 5-7 мая 2010 г.). – Ч. 3. «Образовательное пространство и индивидуальность: современная дидактика, задания диагностики, оценки качества образования», «Личность и здоровьезберегающее пространство». – Запорожье : ООО «ЛИПС» ЛТД, 2010. – С. 43 – 47.
94. Ермакова С. С. Мониторинг трансформационных процессов в высших учебных заведениях в условиях глобализации : материалы III-й междунар. научно-практ. конф. [«Украина в системе современных цивилизаций: трансформации государства и гражданского общества»], (21-22 мая 2010 г.) – Одесса, «ВМВ», 2010. – Т. 1 – С. 222 – 227.
95. Ермакова С. С. Сутність, зміст та функції моніторингу професійної підготовки майбутніх викладачів ВТНЗ / С. С. Ермакова // Південноукраїнський правничий часопис. – 2011. – № 1. – С. 288 – 292.
96. Ермакова С. С. Інформаційно-комунікативні стратегії навчання у вищому технічному навчальному закладі : матеріали V всеукр. науково-практ. конф. [«Інформаційні технології в професійній діяльності»], (23 березня 2011 р.). – Рівне. – С. 22 – 23.
97. Ермакова С. С. Освітній аудит як механізм підвищення ефективності функціонування системи освіти у вищому технічному навчальному закладі : матеріали XIII всеукр. науково-практ. конф. молодих учених [«Актуальні проблеми природничих та гуманітарних наук у дослідженнях молодих вчених «Родзинка – 2011»], (14-15 квітня, 2011 року). – Черкаси : Брама, 2011. – С. 270 – 271.
98. Ермакова С. С. Технології викладацького грейдингу у вищому технічному навчальному закладі : матеріали XVI міжнар. науково-метод. конф. [«Управління якістю підготовки фахівців»], (21-22 квітня). – Частина I. – Одеса, 2011. – С. 54 – 55.
99. Михайлина Ю. О., Ермакова С. С. Особенности самостоятельной работы студентов с использованием технологий опережающего развития: матеріали XVI міжнар. науково-метод. конф. [«Управління якістю підготовки фахівців»], (21-22 квітня). – Частина I. – Одеса, 2011. – С. 238 – 239.
100. Ермакова С. С. Впровадження коуч-педагогіки в освітній процес вищого технічного навчального закладу : тези доповідей учасників XIX міжнар. наукової конф. студентів та молодих,

(21-22 квітня 2011р.) : у 3 – т. / Класичний приватний університет. – Запоріжжя : Вид-во КПУ, 2011. – Т. 3. – С. 130.

101. Єрмакова С. С. Особенности моделирования профессионально -педагогической деятельности будущего преподавателя высшего технического учебного заведения : матеріали всеукр. наук.-практ. конф [«Дослідження молодих учених у контексті розвитку сучасної науки»], (20 квітня 2001р) / МОН України, ГУОМ КМДА: Київськ.ун-т імені Бориса Грінченка та ін. / за заг.ред Огнев'юк В.О. [ред. кол. : В. О. Огнев'юк, Л. Л. Хоружа, Н. М. Віннікова, Д. М. Боненко]. – К. : Київськ.ун-т імені Бориса Грінченка, 2011. – С. 57 – 60.

102. Єрмакова С. С. Освітній бенчмаркінг як інструмент підвищення професійної діяльності майбутніх викладачів ВТНЗ : матеріали наук.-практ. конф. [«Проблеми трансформаційних економік в умовах глобалізації»], (29 квітня 2011 р.) / ТКІ.; [ред. Мартинюк В. Ф. та інші.]. – Тернопіль. – ТКІ, 2011. – С. 322 – 324.

103. Єрмакова С. С., Вільданова Н. Р. Тайм-менеджмент як критерій ефективної діяльності викладача : матеріали XVI міжнар. науково-метод. конф. [«Управління якістю підготовки фахівців»], (21-22 квітня). – Частина II. – Одеса, 2011. – С. 72 – 73.

104. Єрмакова С. С. Педагог и образование в условиях информатизации общества: материалы VI-ой междунар. научно-практ. конф. [«Наука и социальные проблемы общества: информация и информационные технологии»], (24-25 мая 2011 г.). – Харьков : ХНУРЭ. – 2011. – С. 38 – 39.

105. Єрмакова С.С. Моніторинг вищої технічної освіти і Болонський процес: матеріали II науково-практ. конф. студентів і молодих науковців [«Інформаційно-вимірювальні технології, технічне регулювання та менеджмент якості»], (30 – 31 травня 2011 р.) – Одеса, 2011. – С. 236 – 237.

106. Єрмакова С. С. Дидактические функции технологий опережающего развития творческой индивидуальности личности будущего преподавателя: материалы V междунар. научн.-практ. конф., Междунар. Акад. наук пед. образования [«Личностно-ориентированное образование: методология, теория и технология»], (26 мая 2011 г.) : Шадр. гос. пед. ин-т. – Шадринск: ШГПИ, 2011. – С. 182 – 187.

107. Єрмакова С. С. Провайдинг педагогічних інновацій у процесі професійної підготовки майбутніх викладачів ВТНЗ : матеріали VII міжнар. конф. [«Стратегія якості у промисловості і освіті»], (3-10 червня 2011року, Варна, Болгарія) : Тези. У 3-х томах. Томілі. Упорядники : Хохлові Т. С., Хохлов В. О., Ступак Ю. О. – Дніпропетровськ-Варна, 2011. – С. 408 – 411.

108. Єрмакова С. С. Рейтингові системи моніторингу у вищому технічному навчальному закладі : матеріали міжнар. науково-практ. конф. [«Вища освіта в сучасному суспільстві шляхи оновлення та засоби реформування»], (м. Одеса , 6 – 7 жовтня 2011 р.). – Одеса : видавець Бакаєв В. В. – С. 33 – 35.

109. Єрмакова С. С. Застосування педагогічної логістики у процесі професійної підготовки майбутніх викладачів вищих технічних навчальних закладів / С. С. Єрмакова // «Пам'ять століть» (вересень-грудень, № 5 – 6 (93 – 94). – К., 2011. – С. 139 – 146.

АНОТАЦІЯ

Єрмакова С. С. Теоретико-методичні засади моніторингу професійної підготовки майбутніх викладачів вищих технічних навчальних закладів. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – «Теорія і методика професійної освіти». – Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», МОН України. – Одеса, 2013.

У дисертації досліджено теоретико-методичні засади моніторингу професійної підготовки майбутніх викладачів вищого технічного навчального закладу, розглянуто його сутність та специфіку; визначено педагогічні умови формування готовності майбутніх викладачів вищих технічних навчальних закладів до професійної діяльності (забезпечення диверсифікації професійної готовності майбутнього викладача ВТНЗ; провайдинг педагогічних інновацій у процесі формування готовності майбутніх викладачів ВТНЗ до професійної діяльності; використання інтерактивних дидактичних засобів випереджальної професійної підготовки творчої індивідуальності майбутнього викладача ВТНЗ; організація позитивного спілкування у підсистемі «викладач – майбутній викладач»). Розроблено та реалізовано експериментальну моніторингову технологію професійної підготовки майбутніх викладачів вищих технічних навчальних закладів.

Ключові слова: професійна підготовка, моніторинг професійної підготовки, майбутній викладач, вищий технічний навчальний заклад, лін-освіта, лін-технології.

АННОТАЦИЯ

Єрмакова С. С. Теоретико-методические основы мониторинга профессиональной подготовки будущих преподавателей высшего технического учебного заведения.

Диссертация на соискание ученой степени доктора педагогических наук по специальности 13.00.04 – «теория и методика профессионального образования». – Государственное учреждение «Пивдэнноукраинский национальный педагогический университет имени К. Д. Ушинского», МОН Украины. – Одесса, 2013.

Диссертация посвящается актуальной проблеме современной педагогической науки – исследованию мониторинга профессиональной подготовки будущих преподавателей высшего технического учебного заведения. Обоснованы теоретико-методические концептуальные основы мониторинга профессиональной подготовки будущих преподавателей высших технических учебных заведений; реализована идея «бережливости» в процессе профессиональной подготовки

будущих специалистов в условиях их обучения в высшем техническом учебном заведении, подтверждена правомерность использования лин-технологий в высшей технической школе.

Определены основные методологические принципы исследования (дидактическая интеграция, индивидуальный образовательный маршрут, лин-образование, кайдзен направленность).

Разработана и реализована экспериментальная мониторинговая технология профессиональной подготовки будущих преподавателей высших технических учебных заведений; внедрены научно обоснованные педагогические условия формирования готовности будущих преподавателей высших технических учебных заведений к профессиональной деятельности (обеспечение диверсификации профессиональной готовности будущего преподавателя высшего технического учебного заведения; провайдинг педагогических инноваций в процессе формирования готовности будущих преподавателей высших технических учебных заведений к профессиональной деятельности; использование интерактивных дидактичных средств опережающей профессиональной подготовки творческой индивидуальности будущего преподавателя высшего технического учебного заведения; организация позитивного общения в подсистеме «преподаватель – будущий преподаватель»).

Конкретизирована сущность бережливого использования ресурсов высшего технического учебного заведения в воплощении экспериментальной мониторинговой технологии профессиональной подготовки будущих преподавателей высшего технического учебного заведения; доказана педагогическая целесообразность опережающей подготовки будущих преподавателей высшего технического учебного заведения к профессиональной деятельности.

Обоснованы преимущества мониторинговой технологии профессиональной подготовки будущих преподавателей высшего технического учебного заведения, в основе которой положена идея опережающей профессиональной подготовки относительно формирования готовности будущих преподавателей к профессиональной деятельности в высшем техническом учебном заведении. На основе результатов опытно-экспериментальной работы была разработана логическая система профессиональной подготовки студентов в высшем техническом учебном заведении с учетом всех уровней (специализации, магистратуры, аспирантуры). Поэтапное развертывание экспериментальной мониторинговой технологии профессиональной подготовки будущих преподавателей высшего технического учебного заведения достигнуто путем внедрения в образовательный процесс выделенных в ходе исследования педагогических условий. Проверка эффективности мониторинговой технологии профессиональной подготовки будущих преподавателей высшего технического учебного заведения происходила в процессе педагогического эксперимента.

Обосновано, что применение локальной системы мониторинга профессиональной подготовки будущих преподавателей высшего технического учебного заведения, которая зависит от построения критериального оценочного аппарата диагностики функционирования для всех ее моделей-структур. Доказано, что внедрение экспериментальной мониторинговой технологии профессиональной подготовки будущих преподавателей высшего технического учебного заведения является целесообразным, что и позволило в значительной мере оптимизировать данный процесс.

Ключевые слова: профессиональная подготовка, мониторинг, высшее техническое учебное заведение, мониторинг профессиональной подготовки, будущий преподаватель, высшее техническое учебное заведение, лин-образование, лин-технологии.

SUMMARU

Yermakova S. S. Theoretiko-methodological basis of the monitoring of professional preparation of future teachers of higher technical educational establishment. – Manuscript.

Dissertation for a Doctor of Pedagogical Sciences Degree, speciality 13. 00.04 Theory and Methods of Professional Education. – South Ukrainian national pedagogical university named after K. D. Ushinskogo. – Odessa, 2013.

In dissertation probed theoretical-methodical principles of monitoring of professional preparation of future teachers of higher technical educational establishment. Methodological of development of higher technical education is certain: features of development of education are in the conditions of passing to new informative society, progress of the domestic educational systems, purpose and task the process of Bolonsky trend. Grounded scientific status of monitoring in modern pedagogics of high school. Essence and specific of monitoring of professional preparation of future teachers of higher technical educational establishment is considered.

It is developed and e is realized monitoring technology of professional preparation of future teachers of higher technical educational establishments; inculcated pedagogical terms of forming of readiness of future teachers of higher technical educational establishments to professional activity.

Key words: monitoring, monitoring of professional preparation, future teacher of higher technical educational establishment, lin-education, system of monitoring of professional preparation of future teachers of higher technical educational establishment.